

CONTRA

nr 1 2003 (nr 167 från starten) årgång 29 Pris 25:-

**SÄPO övervakade dem som ogillade (s)
Studie om kalla kriget
Det röda hotet**

FRIHETENS RÖST
—för västerländsk demokrati—

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sex gånger årligen
ISSN 0347-6472

Copyright Stiftelsen Contra
Eftertryck endast efter överenskommelse

Ansvarig utgivare

Tommy Hansson

Adress

Box 8052, 104 20 STOCKHOLM

Telefon 08-720 01 45

Telefax: 08-720 01 95

E-post redaktionen@contra.nu

Internet hemsida <http://www.contra.nu>

Sluten del endast för prenumeranter:

<http://www.contra.nu/prenumerant/>

oversikt.html

Användarnamn: prenumerant

Lösenord: Chiang

Nytt lösenord kommer i nästa nummer av
Contra

Prenumeration

Minst 145, rekommenderat 200 kronor, per
år. Inbetalas på postgiro 85 95 89-4 eller
bankgiro 443-5467.

Finland: Minst 16 euro per år.

Sampo girokonto 800055-1125829.

Norge: Minst 145 norska kronor per år.

Den norske bank giro 0806 199 8277.

Medarbetare

Styrelseordförande: Géza Mólnár

Redaktion: Tommy Hansson och C G
Holm.

Övriga medarbetare: Benny H.V. Andersson,
Karl-Göran Bottwyk, Bertil Häggman, Bertil
Lindblom, David Stavenheim och Marek Zyto
samt Christer Arkefors i Italien, Peter Hartvig
i Danmark, Bertil Wedin i Mellersta Östern,
Allan C. Brownfeld i USA och Rune Westin
i Australien.

Presslagd 2003-02-15

Som omslagsbild har vi denna gång valt en suggestiv bild som använts i den psykologiska krigföringen från svensk sida mot rikets fiender. Bildtexten löd ursprungligen: "Till varje vrå av Sveriges land sprides utländskt agitationsstoff av givmild hand". Beskrivningen gäller i hög grad det kommunistiska hotet från främst Sovjetunionen, som var en realitet tills för inte så länge sedan och som föreliggande utgåva av Contra har som tema.

CONTRA-NYTT

Till minne av Andres Küng

Contras frihetspristagare 1984, Andres Küng, avled straxt före jul. Han hade då just presenterat sin 58:e bok "Ett liv för Baltikum", utgiven under hans 58:e levnadsår. Antalet böcker av Andres Kungs penna säger något om hans oerhörda flit vid skrivmaskinen och under senare år ordbehandlaren.

Men när hans föräldrars land Estland blev fritt 1991 drog han ner på författandet och började med en affärsmannakarriär i det för kapitalismen åter öppnade Estland. Den verksamheten sträckte sig från media till bilar och byggde på hans breda kontaktnät både i Sverige och Estland.

Andres Küng lyckades tidigt som journalist få besöka det av Sovjetkommunismen ockuperade Estland, men de böcker han gav ut gjorde att han mellan 1970 och 1988 portförbjöds där. När han kom tillbaka 1988 var friheten redan spirande och det skulle bara dröja några år innan Estland återfick den självständighet som gick förlorad när landet ockuperades av Sovjetunionen 1940.

Andres Küng var en av förgrundsfigurerna i kampen för Estlands självständighet. Han var en av initiativtagarna till måndagsmötena på Norrmalmstorg, som kunde avslutas med firande av frihet för alla de tre baltiska staterna. Han drev också andra stora projekt som den estniska världskongressen ESTO-80 i Stockholm och en frihetskryssning, när ester, letter och litauer hyrde färjan Baltic Star och 1985 på internationellt vatten seglade längs Baltikums kust. Under några perioder var han också ersättare i Riksdagen, då han representerade Folkpartiet. Han utnyttjade sin tid i Riksdagen för att ta upp hjärtefrågorna kring Estlands frihet.

Av och till genom åren har Andres Küng samarbetat med Contra. Inte minst i samband med engagemanget i den internationella frihetsorganisationen Resistance International, som hade den ryske dissidenten Vladimir Bukovskij som initiativtagare och Andres Küng som främste svenske kontaktperson. Andres Küng fick också 1984 Contras frihetspris, för att han "på ett brett fält förtjänstfullt arbetat för att uppmärksamma allmänheten på och engagera den i frågor som rör mänsklig frihet och värdighet. Detta engagemang har varit sakligt och outtröttligt och byggt på breda kunskaper. Genom att budskapet utformats lättillgängligt har det fått genomslagskraft i media och därmed positivt påverkat det allmänna medvetandet om dessa frågor i vårt land. Särskilt stora insatser har Andres Küng gjort för att sprida kunskaper om situationen i de baltiska staterna, våra tidigare nästan okända grannländer, och Latinamerika". När Andres Küng lade upp sin egen hemsida var han nogna med att få med den exakta formuleringen till frihetspriset.

Andres Küng (till vänster) emottar Contras frihetspris av Contras styrelseordförande Géza Mólnár.

av Bertil Häggman

Professor Alf W. Johansson, en av ledamöterna i Säkerhetstjänstkommissionen (SÄKO) och pålitligt (s)-märkt professor vid Södertörns högskola, söker i ett avsnitt i betänkandet om svensk säkerhetstjänst leda i

bevis att kommunismen inte var något större hot mot västvärlden. Västs bild av det kalla kriget som en kamp mellan frihet och totalitarism förklaras av Johansson vara ett "hjärnsnöke". Kommunismen verkliga mål, anser

Johansson, var att "upprätta en värld i frihet och jämlikhet". *Contra*-medarbetaren, författaren Bertil Häggman, visar på den undermåliga halten i professor Johanssons arbete.

Det kalla kriget och kålsuparteorin

★★★ Regeringen har nu mer officiellt etablerat tesen om att det kalla kriget inte var en kamp mellan totalitarism och parlamentarisk demokrati (en av de bästa tillgängliga beskrivningarna av det kalla krigets kommunistiska strategi är R. Strausz-Hupé, W.R. Kintner, J.E. Dougherty, A.J. Cottrell, *Protracted Conflict*, 1959). Ansvarig för beskrivningen av det kalla kriget i betänkandet är professor Alf W. Johansson, en av medlemmarna i den Säkerhetstjänstkommission (SÄKO), som i december 2002 avlämnade betänkandet *Rikets säkerhet och den personliga integriteten* (SOU 2002:87). Johansson står som författare till avsnittet "Konfliktlinjer och tidsstämningar under efterkrigstiden" (sidorna 129-164).

Det var naturligtvis underförstått när direktiven lämnades att det gällde att presentera det kalla kriget, som Johansson uttrycker det, som "en säkerhetspolitisk konjunktur". För säkerhets skull citeras ett verk inom en riktning av geopolitiken,

den så kallade kritiska geopolitiken, redan på första sidan i avsnittet. Den kritiska geopolitiken finns representerad enbart på universiteten och står på vänsterkanten. Enligt denna representeras den klassiska geopolitiken (vars främste företrädare är den brittiske geografen, statsvetaren och politikern sir Halford Mackinder) och geostrategin av ett slags sammansvärjning av maktavarna för att inbilla befolkningarna i väst att kampen mellan Förenta staterna (sjömak) och dess förbundna och Sovjetunionen och dess kolonier (landmak) bland annat var en klassisk maktkamp. Den har historiskt föregåtts av en kamp mellan England (sjömak) och dess förbundna och det nationalsocialistiska Tyskland och dess lydstat. Så är det dock inte alls, hävdar de kritiska geopolitikerna.

Det kalla kriget var ingen västlig strid mot totalitarism. Det är bara ett hjärnsnöke. Geopolitik (läran om det geografiska inflytandet på internationell politik) kan enligt representanterna för kritisk geopolitik ald-

rig vara neutral. Johansson åberoparen essä av Anders Stephanson om det kalla kriget där det hävdas att detta var ett amerikanskt projekt och att det byggde på krav om förbehållslös kapitulation (som under Andra världskriget) från motståndaren.

"Överdriven rädsla"

Geopolitik (för övrigt en term som första gången användes av den svenske statsvetaren och konservative politikern Rudolf Kjellén) studeras inte vid svenska universitet och det finns få representanter vid svenska universitet för den kritiska riktningen (undantaget en geograf vid Lunds universitet) som för övrigt är övertygat antiamerikansk. Så det är rätt riskfritt att stödja sig på Stephanson. Inte många utanför universitetssfären känner till kritisk geopolitik.

Johansson rör sig med begrepp som "högertolkning" och "vänstertolkning" av det kalla kriget. Den förra är farlig, för den innebär att man ser marxismen-

Sovjetiska stridsvagnar på Budapests gator. Ungerninvasionen 1956 var ett av kalla krigets många "heta" inslag. Men det sovjetiska hotet var blott ett hjärnsnöke uppfunnet av högerkrafter, om man får tro professor Alf W. Johansson i dennes diskutabla arbete för Säkerhetstjänstkommissionen.

leninismen som ett hot: ”Kommunismens mål var att upprätta en värld i frihet och jämlikhet” (sidan 134). Det torde inte vara många förutom professor Johansson som tror på detta.

Trumandoktrinen innehöll ”frihetsretorik” (sidan 136) och här presenterar Johansson den amerikanska administrationens huvuddokumentet, NSC-68, från april 1950. Försvaret mot Moskvas imperialism var en likartad ”universalistisk ideologi” (en term använd av Johansson) från amerikansk sida. Det verkar som om SÄKO vill hävda att två universalistiska ideologier stod mot varandra. Talet om frihet vara bara ”en retorik”. Den kommunistiska internationalen (Komintern) var inte så farlig, antyds det. Det var så mycket överdrifter. Exempelvis det här med att det fanns risker för röd terror. Emigranterna från Rysslands spred en farlig, överdriven rädsla för kommunismen, tycks regeringens kommission göra gällande. Visserligen omkom miljoner i landet (det är viktigt för SÄKO att inte tala om att det förmodligen rörde sig om 20 miljoner offer för systemet).

Den enda siffra som nämns är de utrensade kommunisterna (681 000) i Sovjetunionen. De övriga drygt 19 miljonerna tycks inte vara så betydelsefulla.

Marschera mot Västeuropa

För att läsarna inte skall tycka att Komintern var så hotfull nämns inget om det omfattande nätverket av utbildning i Sovjetunionen för Kominterns räkning (Bertil Häggman, *Training for World Wide Criminal Conspiracy – Soviet Political Warfare Academies – Some Western Sources*, 2001). För Johansson är Komintern ”en ideologisk-politisk organisation, som i skiftande lägen sökte formulera en strategi för den världskommunistiska rörelsen.” Praktisk utbildning för terror och sabotage blev sedan något för KGB och GRU ”och den subversiva verksamhet som dessa ansågs involverade i” (förmodligen menas här att det var de som tolkade från ”höger”, som försökte få allmänheten i väst att tro, att KGB och GRU sysslade med spionage och undergrävande verksamhet i väst). Det finns en mängd omständigheter som visar på att Komintern var involverat i mer än ideologi och strategi.

Redan 1918 träffades ett hemligt avtal mellan den tyske kommunistledaren Karl Liebknecht och Moskva att Röda Armén

Tre sovjetiska kalla krigare – från vänster Michail Suslov, Leonid Bresjnev, Aleksej Kossygin. Tre ganska harmlösa farbröder menar uppenbarligen Alf W. Johansson.

skulle marschera mot Berlin till stöd för ett kommunistiskt uppror där. Komintern lät publicera hemliga instruktionsböcker för väpnat uppror på 1920-talet (A. Lange, som pseudonym för Hans Kiepenberger, chef för det tyska kommunistpartiets militära avdelning och Tuure Valdemar Leino, finsk kommunist, *The Road to Victory* och A. Neuberg, *Väpnat uppror* (som finns utgiven på svenska). Sovjet och Komintern understödde i hemlighet nationalsocialismen. Den berömde sinologen Karl Wittfogel, före detta kommunist, vittnade inför USAs kongress på 1950-talet om att den övergripande planen var att Hitler skulle komma till makten i Tyskland. Denne skulle sedan starta ett krig som resulterade i sovjetiskt maktövertagande i Västeuropa. Detta hade Wittfogel förstått av samtal med Kominternledare under sin tid i Moskva.

Stalin hoppades senare att hans pakt med Hitler skulle leda till revolution och att därefter sovjetarmén skulle komma till ”undsättning”, när de ”imperialistiska” makterna tröttnat ut sig i ett långt krig. Stalin var mycket besviken över Hitlers snabba framgångar i väst 1940-41. När de kapitalistiska makterna kollapsade efter ett långt krig, skulle annars Stalin ha tagit över. Efter en önskad seger i Korea 1950 planerade Stalin att överfalla Jugoslavien. Efter framgång där var tanken att marschera vidare mot Västeuropa. Sovjet hade stridsvagnar och pansarfordon för 250 dåtida divisioner. Samtidigt byggdes Sovjetarmén upp från 2,8 miljoner man till 6 miljoner. Men de viktigaste uppgifterna om det planerade kriget finns i de sovjetiska arkiven (William T. Lee, *The Korean War*

Was Stalin's Show, 1999).

Spioner i USA

Stalin hade också givit order om att man skulle påskynda arbetet med att tillverka atombomber. Tillgång till kunskap om hur detta skulle ske fick man genom ett omfattande kommunistiskt atomspionage i USA. Men 1952 hade Stalin inte atomvapen. Han måste först ha tillgång till sådana vapen, innan han kunde angripa Västeuropa och bli den störste tsaren av alla. Till skydd för det egna hemlandet och det fria Europa fanns amerikanska armén samt Strategic Air Command med hindrande atomvapen. Stalins planer kom dock aldrig att förverkligas. Han avled 1953, men det betydde inte att Sovjet gav upp planerna på krig för seger med användning av atomvapen.

Nyligen avslöjades ett dokument från 1964, som visade att Warszawapakten hade planer på att kunna nå Lyon i Frankrike på nio dagar. I planerna ingick massiv användning av taktiska kärnvapen i Europas mitt. Före detta polska generaler bekräftade under hösten 2002 i intervjuer att Sovjet hade planer på kärnvapenangrepp mot bland annat Danmark. Komintern och Stalins planer behandlas inte av SÄKO. Antikommunismen i väst antog former som enligt Johansson hotade ”yttrandefrihet och rättssäkerhet” (sidan 143). På många sätt verkar den bild som utkristalliseras i SOU 2002:87 vara att det var antikommunismen som var ett hot mot väst. ”Den antikommunistiska hyperpatriotismen ledde till en politisering av hela den kulturella sfären” (s. 144). Senator

McCarthy i USA skapade ”ett slags mentalt undantagstillstånd” (sidan 144). Det hävdas i rapporten att Johansson presenterar den ”senaste forskningen” men han skriver inte ett ord om Venona-telegrammen. De släpptes fria under 1990-talet och indikerar att McCarthys hotbild från 1950-talet snarare var en underdrift.

På 1940-talet fanns det två höga sovjetagenter i den amerikanska administrationen, Laurence Duggan och John Dexter White. Hade president Roosevelt behållit Henry Wallace som vicepresident under sin fjärde presidentperiod skulle dessa två ha blivit ministrar. Wallace tänkte enligt egen utsago utnämna dem till utrikes- respektive finansminister. Tre månader innan sin död ersatte Roosevelt Wallace med Harry Truman. Det var med andra ord en tillfällighet att Förenta staterna mot slutet av Andra världskriget inte hade en prosovjetisk president och två ledande ministrar, som var sovjetiska spioner. Dessutom tyder det mesta på att Roosevelts närmaste rådgivare, Harry Hopkins, också var sovjetisk spion.

Reagans frihetspolitik

USA hade 1939 börjat samla kopior av sovjetiska telegram som lämnade och ankom till landet. Venonatelegrammen publicerades 1995 (de finns på internet, <http://www.nsa.gov/docs/venona>). Initiativet att spara dem hade tagits av överste Carter Clarke, som inte litade på Stalin. Clarke var chef för U.S. Army Special Branch. Under över 40 år förblev dessa tusentals telegram hemliga. När de frisläpptes bekräftade de att det amerikanska kommunistpartiet hade en hemlig underjordisk organisation, som spionerade åt KGB och GRU, Sovjets civila och militära spionorganisationer. Över 300 sovjetagenter, ofta med höga statliga befattningar i USA, hade i hemlighet arbetat för Sovjet. Senator Joseph McCarthys värsta farhågor kom alltså i stor utsträckning att bekräftas först 1995 (J.E. Haynes & E.H. Klehr, *Venona – Decoding Soviet Espionage in America*, Yale University Press, New Haven, 1999, Herbert Romerstein with E. Breindel, *The Venona Secrets*, Regnery, Chicago 2000, senator Richard Shelby, ordförande, U.S. Senate Select Committee on Intelligence i ett anförande på The Heritage Foundation, en ledande konservativ tankesmedja i Washington D.C., 9 maj 2001). Men Johansson skriver inte ett ord om publiceringen av Venona-telegrammen. De passar helt enkelt inte in i den bild som SÄKO försöker teckna av

kampen mot kommunismen som överdriven och hotfull.

SÄKO konstaterar också ”att det militära anfallshotet överdrevs” (sidan 147) och det var krafter i väst, som ville överdriva detta hot bland annat av inrikespolitiska skäl. Ett citat från den engelskfödde amerikanske författaren Robert Conquest har förvånansvärt nog smugit sig in i avsnittet: ”Sveriges ’moraliskt pretentiösa’ neutralitetspolitik... var snarare en tillgång för stalinisterna än för väst.” (sidan 149) men Johansson skyndar sig att tillägga att Conquest under flera år var verksam i västliga underrättelse- och säkerhetstjänster. ”Hans synsätt torde spegla attityder inom dessa organisationer” (sidan 149).

I ånöre fram är svftet att nedvärdera det

Josef Stalins massmora på aen egna befolkningen berörs inte i Alf W. Johanssons dubiösa studie.

och Johansson citerar med gillande ett uttalande att ”det diminutiva amerikanska kommunistpartiet år 1956” (sidan 151) hade ett medlemskap som till en sjättedel bestod av federala säkerhetsagenter.

Johansson försöker till slut i det hela taget undvika att komma in på president Ronald Reagan och dennes administration 1980 till 1988. Han konstaterar endast kort att den amerikanske presidenten ”återuppväckte kalla krigets retorik” (*Evil Empire*). Att containmentpolitiken övergavs under Reagan nämns inte och det står ingenting om president Reagans viktigaste nationella säkerhetsdirektiv (NSDD 32,66 och 75) i SÄKOs betänkande. Reagan blev genom dessa den förste amerikanske president som förklarade att seger över Sovjetunionen var målet. Från 1982-83 inleds därmed en ekonomisk och politisk krigföring mot Sovjetunionen, som blir huvudorsaken till regimkollapsen 1991. Visserligen finns det

anledning att berömma frihetskämparna på av Sovjetunionen ockuperat territorium, men de hade knappast segrat om de inte erhållit amerikanskt finansiellt, politiskt och moraliskt stöd under Reagans två administrationer. USAs europeiska NATO-allierade, undantaget England, var mer tveksamma till Reagans frihetspolitik.

Udermålign

Men regeringen (s) vill naturligtvis inte att det skall stå någöt i SOU 2002:87 om detta. I stället lägger man dimridåer med professor Johanssons argument och ensidiga beskrivning av perioden 1945 till 1991. Som bakgrundsavsnitt är ”Konfliktlinjer och tidsstämmingar under efterkrigstiden” udermålign, ensidign och har uppenbara brister.

Burmas diktator död

★ Ne Win, Burmas militärdiktator mellan 1962 och 1988 och som även efter sistnämnda år vidmakthöll ett stort inflytande, avled 91 år gammal i slutet av 2002. Dödsfallet skedde efter det att Ne Win hållit en middag för 99 buddhistmunkar.

Ne Win gjorde sig känd som en vidskeplig person som hade nio som lyckotal. Det påstås att han äktade nio hustrur. Vidskepelsen visade sig även katastrofal för landets ekonomi, då Ne Win förklarade att enda lagliga betalningsmedlet i Burma (eller Myanmar som han lät kalla landet) skulle vara banksedlar av valörerna 45 eller 90 *kyat*, detta därför att de var de enda som var delbara med nio. Diktatorn gillade att klä ut sig i medeltidsdräkter och badade i delfinblod för att bevara sin ungdom! Namnet Ne Win, som han antog efter sitt makttillträde, betyder ”lysande som solen”.

Utän tvivel går knäppgöken Ne Win till historien som en av vår tids folkförstörare, jämförbar, fast dessbättre i mindre skala, med den asiatiska kollegan Mao Tse-tung.

Efter krigsslutet 1945 växte en ny frontställning mellan stormakterna fram. För Sverige blev endast en hotbild aktuell – hotet från den kommunistiska Sovjetunionen på andra sidan Östersjön.

Om sovjethotet handlar två böcker utgivna under 2002: *Det röda hotet* av Ann-Marie Ekengren och Henric Oscarsson (Nordic Academic Press, 231 sidor) samt *Gotlands beredskap under det kalla kriget* av Bengt

Hammarhjelm (Gotlands militärdistrikt, 200 sidor). Den förstnämnda handlar om svensk säkerhetstjänst och den senare om militär beredskap. Tommy Hansson har läst båda och konstaterar, att det röda hotet var

De röda hoten mot Sverige

av Tommy Hansson

★★★ Båda böckerna utgår från det demokratiska samhällets skyldighet att försvara sina medborgare mot utifrån, ibland även inifrån, kommande hot. Det gäller således att hålla koll på såväl yttre som inre fiender. Det är varje säkerhetstjänsts uppgift att på lämpligt sätt bekämpa spioneri, sabotage, terrorism, omstörtande verksamhet och politisk extremism. Samtidigt gäller det att tillgodose de demokratiska fri- och rättigheter som finns inskrivna i grundlagen. Ibland kan dessa båda uppgifter synas kollidera.

Ekengren och Oscarsson behandlar i *Det röda hotet* huvudsakligen perioden mellan 1945 och 1960-talets första år. Merparten av denna period infaller innan den senare så omskrivna organisationen IB bildades som ett resultat av ett intimt samarbete mellan det socialdemokratiska partiet och den militära underrättelsetjänsten.

Nytt världskrig

I maj 1945 kapitulerade Nazityskland villkorslöst till de allierade. Hitler och flera av hans underhuggare hade begått självmord, andra skulle inom kort gripas och ställas inför rätta; några ledande nazister kom undan. Nationalsocialismen, som alltid varit ett så gott som uteslutande tyskt fenomen, var i grunden slagen. Det är därför följdriktigt att övervakningen av svenska nazister avsevärt trappades ner under efterkrigstiden, även om man fortsatte övervakningen av ledande nationalsocialister och fascister av typ Per Engdahl och Nysvenska rörelsen*. I stället blev hotet från kommunismen i allmänhet och Sovjetunionen i synnerhet alltmer uppenbart: "Det sovjetiska spioneriet hade tagit ny fart sedan kriget avslutats. Det stora antal personer som arbetade på

*1945 avvecklades all övervakning av kommunister, medan övervakningen av nationalsocialister fortsatte som förut!! Efter två år kom man på att nationalsocialismen hade förlorat kriget och att det inte längre fanns några nationalsocialister att övervaka. Samtidigt byggde man upp den två år tidigare avvecklade kommunistövervakningen från noll.

"Flottspionen" Hilding Andersson dömdes till livstids straffarbete för sovjetiskt spioneri 1951. Här studerar han handlingar i målet utanför rättegångssalen.

sovjetbeskickningen i Sverige, 185 personer enligt den militära säkerhetstjänstens uppskattning, ökade risken för illegal verksamhet" (sidan 84).

Krigsmakten, som den gängse termen ännu löd, fruktade att svenska kommunister eller kommunist sympatisörer kunde komma att anställas inom försvaret och därigenom få tillgång till hemliga handlingar som kunde överlämnas till Sovjetunionen. Därför återupptog den militära säkerhetstjänsten efter två års uppehåll 1947 sin informationsinhämtning om kommunistiska organisationer i Sverige. I första hand var det givetvis det största kommunistpartiet, Sveriges kommunistiska parti (SKP), som oroade. Särskilt intresserade sig säkerhetstjänsten för det möjliga inflytande Sovjet hade över SKP, varför övervakning skedde beträffande studieverksamhet, nyhets- och ledarartiklar i kommunistpressen, partiets världsuppfattning samt personförändringar i partiledningen. Försvarsstaben gjorde

bedömningen, att Sven Linderots avgång som ledare för riksdagsgruppen och ordförande i partiets arbetsutskott och Fritiof Lagers inträde i hans ställe tydde på att Moskva stärkte sitt grepp över den svenska partiapparaten.

Den bedömningen var utan tvivel riktig. Senare framkom det också att SKP fick en omfattande ekonomisk hjälp från Sovjetunionen ända fram till CH Hermanssons partiledarskap i början på 1960-talet, vilket var ett brott mot svensk lag. Med tanke på Moskvas omfattande planer på expansion i Europa var det också nödvändigt för Stalins Sovjet att kunna kontrollera de europeiska partierna. Maktövertagandet i Prag 1948* förstärkte den kommunistiska hotbilden, och det började stå klart för de västdemokratiska ledarna att Sovjet

*Kommunisterna genomförde, med sovjetiskt stöd, en statskupp i Prag 1948. Den demokratiske utrikesministern Jan Masaryk kastades ut ur fönstret på utrikesdepartementet (han avled). Andra demokratiska politiker fängslades.

i realiteten hade inlett ett nytt världskrig. 1949 tog Maos kommunister, som backades upp av Moskva, makten i Kina och året därpå utbröt Koreakriget (1950–53) sedan Nordkorea angripit Sydkorea i en väl samordnad attack.

I USA, Storbritannien och Kanada avslöjades vid denna tid ett flertal spionhärvor sedan en tjänsteman vid den sovjetiska ambassaden i sistnämnda land, Igor Gouzenko, hoppat av till väst. Den unge kongressmannen Richard Nixon avslöjade den respekterade UD-tjänstemannen Alger Hiss som sovjetspion, även om det av preskriptionsskäl bara gick att döma Hiss för mened. Härefter kom senator Joseph McCarthys korståg mot verkliga och inbillade kommunistiska infiltratörer i regeringsadministrationen i Washington.

Andersson och Enbom

Hemma hos oss avslöjades 1951 en 42-årig flaggmaskinist inom flottan, Ernst Hilding Andersson, som sovjetspion – han ertappades när han skulle överlämna hemliga handlingar till den sovjetiske legationstjänstemannen N.P. Orlov. Bakom Anderssons gripande låg intensiva polisspaningar; Andersson hade bland annat överlämnat material till Orlov i Humlegården och Lilljansskogen i Stockholm. Sammanlagt hann flottsponen mottaga 4.530 kronor av ryssarna innan han greps. Hilding Andersson dömdes till livstids straffarbete för grovt spioneri och olaglig underrättelseverksamhet.

1952 avslöjades den så kallade Enbomligan, ledd av den kommunistiske tidningsmannen Johan Fritiof Enbom från Boden. Ligan hade ägnat sig åt spioneri, grovt spioneri, industrispionage, sabotage mot kraftverk samt förberedda radioförbindelser med Sovjet om införskaffande av uppgifter om vår folkförsörjning. Fritiof Enbom, som hade hjälp av bland andra sin bror Martin Enbom, Hugo Gjersvold och fästmon Lilian Ceder, överlämnade hemliga uppgifter till sina ryska kontaktmän vid de besök han då och då gjorde i Stockholm. Mötesplatser var exempelvis Östermalms idrottsplats och en park vid Korpomossevägen i Hägersten.

Genom den nya internationella situationen, understryker Ekengren och Oscarsson, hade det blivit fritt fram att övervaka och registrera inhemska kommunister. Efter regeringsbeslut i juli 1948 inleddes en mycket omfattande inventering och omorganisering av Allmänna säkerhets-

tjänstens lokalt förda register över kommunister som varit aktiva under krigsåren. I slutet av år 1950 var detta landsomfattande arbete slutfört. Kort därpå inträffade alltså de nämnda spionaffärerna.

Ändå var militärledningen av den uppfattningen, att ”de regler som fanns för personalkontroll inte förhindrade anställning av kommunister och andra misstänkta personer” (sidan 145). Genom att sådana personer fanns inom försvaret var det möjligt att hålla dem under övervakning och förhindra att de gjorde något som skadade försvaret.

”Kommunistkräck”

Men inte bara kommunist sympatier ägnades intresse från säkerhetsorganens sida. Även säkerhets- eller militäranslidda som missbrukade alkohol eller olika typer av spel ansågs som potentiella säkerhetsrisker. Ett exempel ur boken är den övervakningsaktion som statspolisen ordnade 23/3 – 3/5 1961 av en kvinnlig registrator vid Försvarets forskningsanstalt; uppdraget kom från försvarstabens inrikesavdelning. Den övervakade kvinnan hade ”så gott som dagligen...setts inköpa en helflaska vin... av märket Vino Blanco. Endast vid ett tillfälle har hon setts inköpa starkare spritdrycker och då en tredjedels liter renat brännvin” (sidan 188). En kriminalkommisarie föreslog att fru Gustafson skulle entledigas från sin tjänst därför att hennes alkoholvanor kunde uppfattas som en säkerhetsrisk.

En sak står fullständigt klar: fru Gustafssons val av vin var ett klart hot mot god vinkultur!

Ett annat exempel gäller en kvinnlig städerska vars anställning vid försvaret stoppades därför att hon en gång haft ett städvikariat vid kommunisttidningen *Ny Dag*.

Författarna fastslår att den svenska övervakningsapparaten expanderade på de flesta sätt under 1950-talet: ”I säkerhetstjänstens interna skrivelser från krigsslutet beskrivs den kommunistiska ideologin som en smitta eller ett ogräs: tillåt en kommunist sympatisör att verka i en grupp värnpliktiga så dröjer det inte särskilt länge förrän den subversiva ideologin sprider sig till övriga i gruppen. Den icke-demokratiska kommunistiska ideologin och dess propaganda var, uppfattade man, till sin natur manipulativ och obönhörligt effektiv, särskilt bland yngre och lågutbildade grupper” (sidan 193).

Den ”kommunistkräck” som fanns sedan början på seklet var inte svår att uppväcka, skriver Ekengren/Oscarsson. Men författarna har missat en sak: det var inte i första hand svenska myndigheter som frammanade denna skräck – det var kommunisterna själva som gjorde det med sina egna gärningar! Och varifrån har man fått uppgiften att ”Svenska kommunister hade de facto brutit med Moskva” i slutet av 1950-talet? SKP fick pengar från Moskva ända till en bit in på 1960-talet och vidmakthöll in till Sovjetunionens slut goda förbindelser med det sovjetiska kommunistpartiet, SUKP.

Affärerna Stig Wennerström och Stig Bergling visade med all önskvärd tydlighet att sovjetryssarna fortsatte sitt ränkspel mot den svenska demokratin. Ubåtskränkningarna var ett senare belegg. I händelse av en världskonflikt var det meningen att Sverige snabbt skulle intas och säkras för Moskvans intressen. Detta hade de svenska säkerhetsorganen indikationer på och man inrättade sitt arbete därefter.

Beredskapen på Gotland

Militärt sett var det i Östersjön belägna Gotland det mest utsatta av svenska territorier. Om den gotländska situationen handlar *Gotlands beredskap under det kalla kriget 1949–1989* av Bengt Hammarhjelm. Boken tillägnas för övrigt organisationer som las ner den 30/6 2000, nämligen Gotlands militärkommando med stab och underhållsgrupp, Gotlands artilleriregemente, Gotlands luftvärnsskår och Gotlands kustartilleriregemente.

Författaren tar avstamp i Koreakriget, som han menar inledde det kalla kriget. Detta är felaktigt, ty när nordkoreanska truppförband överskred 38e breddgraden hade det kalla kriget redan pågått i minst fem år; det inleddes med Sovjets ohemula krav på sina demokratiska allierade i segerarmaktsmötena i Teheran (1943) samt Jalta och Potsdam (1945). Men det var Koreakriget som påverkade den militära situationen på Gotland mest, eftersom det var i samband med detta den första arméordern angående de nya repetitionsövningarna i krigsförband kom. Militär befälhavare på Gotland var vid denna tid generalmajor Ivar Backlund.

Vid de tillfällen gotländska förband fått delta i manövrer på fastlandet hade de imponerat med sin snabbhet och marschduglighet. ”...lång erfarenhet av cykel- och motortjänst [hade]”, skriver

Beredskapen på Gotland var under större delen av det kalla kriget god. Bland de många regementen som lagts ned under årens lopp märks Gotlands artilleriregemente och Gotlands luftvärnsskår. Den pjäs som avbildas ovan är en FH 77 B.

Hammarhjelm, ”givit substans åt I 18:s valspråk: ’Slå snabbt, slå hårt.’” Och det kunde onekligen behövas med tanke på Gotlands geopolitiska/strategiska utsatthet. Det spända internationella läget 1951 medförde att den militära grundutbildningen förlängdes med en månad våren detta år.

Sommaren 1952 försvann över Östersjön, öster om Gotland, en obebäpnad svensk DC-3a. Ett likaledes obebäpnat sjöräddningsplan med beteckningen Catalina sköts sedan ner av sovjetiskt stridsflyg under spaningarna efter DC-3an (besättningen på Catalinan kunde räddas). Sovjetunionens ohöjda aggression väckte våldsam förbittring, och på Gotland höjdes beredskapen. Ett antal radarstationer uppfördes. Särskilda kuffförsvorsorder hölls ständigt aktuella.

1953 dog Josef Stalin, och samma år ingicks vapenstillestånd i Korea. Det innebar att den värsta spänningen avtog, men å andra sidan lyckades ryssarna samma år spränga en vätebomb, bara ett år efter USA. Också på Gotland tvingades man betänka följderna av ett kärnvapenangrepp.

Den 14 juni 1954 firades på Gotland 100-årsjubileet av Oscar Is överlämnande av de första bataljonsfanorna till den gotländska Nationalbeväringen. En stor försvars- och stridsuppvisning hölls inför representanter för alla försvarsgrenar. Högsta militära

hönset närvarande var arméchefen, generallöjtnant C.A. Ehrensvärd, som kunde avslöja att Gotland skulle få bättre stridsvagnar till sitt förfogande.

Nya internationella kriser följde i Polen, Ungern och Suez. En viss förstärkning fick den gotländska beredskapen genom att ett detachement ur Bråvalla flygflottilj (F 13, Norrköping) förlades i Visby för att svara för bastjänsten främst på det nya, permanenta Visby flygfält.

God beredskap

I början på 1960-talet utbröt Kongokrisen. Berlinmuren byggdes av de östtyska kommunisterna för att förhindra massflykt till Västtyskland. I Sverige diskuterades alljämt möjligheten av att införliva atomvapen med vapenarsenalen. Kubakrisen ställde president Kennedy inför ett dilemma som han löste med glans, och i Sverige avslöjades överste Stig Wennerström som rysk spion.

På Gotlands höjdes den militära beredskapen drastiskt på så sätt att Kungl. Maj:t godkände ett förslag om att allt på Gotland boende värnpliktigt befäl – från vice korpralsgrad och uppåt – skulle få tillstånd att förvara personlig vapenutrustning inklusive ammunition i hemmet. Det tydde på att statsmakterna kände förtroende för gotlänningarnas pålitlighet (även om

tillståndet upphävdes senare).

Det kalla kriget fortsatte att härja för fullt med händelser såsom Kommunistkinas kärnsprängning 1964, statskuppen i Moskva samma år och USAs ökande engagemang i Indokina. Viss militär förstärkning tillfördes Gotland under denna tid, men 1966 återfördes de på Gotland temporärt stationerade tunga haubitskanonerna om 15,5 centimeter till fastlandet. Samma år upphörde dessutom VII. militärområdet (omfattande Gotland) att finnas till; det infogades i Östra militärområdet med stab i Strängnäs. Den siste av de gotländska militärbefälhavarna hette Brandberg med graden generalmajor.

1968 gick Warszawapaktens styrkor ledna från Moskva in i Tjeckoslovakien. Kommunisterna genomförde Tét-offensiven i Vietnam och tillfogade USA betydande förluster. I Sverige och andra västländer blev den marxistiska nyvänsterrörelsen allt starkare, vilket kårhusockupationen i Stockholm var ett av många uttryck för. Det visade sig att inte ens officerskåren var befriad från vänsterextrema element – ett sådant var kapten Sture Karlsson vid P 18 på Gotland, som efter en personlig schism inom det militära 1971 gav ut en bok om trätobroder (dåvarande översten Brandberg) som hette *Översten och jag*. Karlsson gjorde sig omöjlig på sitt regemente och förflyttades till fastlandet. Snart hade han blivit troende kommunist och fanatisk palestinaaktivist.

Det kalla kriget skulle pågå i ytterligare två decennier innan Berlinmuren och sovjetimperiet lades i grus och aska, men Gotland och Sverige undgick, som vi vet, att invaderas. De ändrade förutsättningarna ledde till en omstrukturering och kraftig bantning av det militära försvaret, så också på Gotland: 2000 lades såväl MKG (Militärkommando Gotland) som A7, Lv2 och KA3 ned.

”De generationer, som verkade inom Gotlands försvar under det kalla kriget, hade andra problem och andra värderingar än vad dagens generation har”, konstaterar Bengt Hammarhjelm avslutningsvis (sidan 170). Trots svårigheter var beslutsamheten och viljan att försvara Sveriges östligaste territorium stor och beundransvärd: beredskapen var god.

Svenske justitieministern skrev 1973 under ett olagligt beslut om övervakning av oppositionella – övervakningen fortsatte i tjugofem år

Contra-medarbetaren C G Holm har läst Säkerhetstjänstkommissionens betänkande och finner att SÄPO i strid mot lagen övervakat politisk verksamhet, bara för att den var kritisk mot socialdemokratin. Justitieminister Lennart Geijer skrev själv under den olagliga bevakningsordern den 27 april 1973

Straxt före jul lade Säkerhetstjänstkommissionen fram ett 3 000 sidor tjockt betänkande. Kommissionen har ägnat sig åt att granska underrättelsetjänsternas verksamhet under hela tiden efter Andra världskriget.

Rapporten visar både angelägna uppgifter som säkerhetstjänsten har utfört för att rädda Sverige från diktaturanhängarnas ansträngningar att få in Sverige bakom järnridån, men också sådant som bäst beskrivs som slöseri med skattebetalarnas pengar.

Till det senare räknar vi definitivt övervakning av organisationer som Kommittén för ett Fritt Asien (KFA) och Demokratisk Allians (DA). Båge dessa organisationer, som bildades under 1960-talet i protest mot den alltmer tilltagande prokommunistiska svenska utrikespolitiken, var uttryck för engagerade medborgares missnöje med den förda utrikespolitiken. Primus motor bakom KFA var Bertil Häggman, idag välkänd bland annat som medarbetare i Contra. I Demokratisk Allians, som var några år senare än KFA, var många av dagens Contra-aktivister medlemmar. Jag var själv ordförande för Stockholms-föreningen, som hade dryga 1 000 medlemmar, under ett år.

Rätten att kritisera regeringen

Både KFA och DA var engagerade för det vietnamesiska folkets självbestämmande och demokratiska rättigheter, det vill säga skarpa motståndare till den svenska regeringens antiamerikanska och prokommunistiska politik i Vietnamfrågan. Tyvärr blev det kommunisterna som segrade i kriget och folket i Vietnam har drabbats av mer än 25 års omänsklig diktatur.

I en demokrati är det en grundläggande rättighet att få framföra kritik mot regeringens politik. I bästa fall uppstår en dialog som får regeringen att nyansera sin politik. Men inte i Sverige. I Sverige skickar man polisen för att övervaka de oppositionella.

Detta även om det formellt är förbjudet enligt gällande lagstiftning.

Nu, mer än trettio år senare, kan man i det offentliga utredningsmaterialet läsa hur Säkerhetspolisen hade informatörer där man inte fick ha informatörer och skrev rapporter om sådant som polisen inte hade med att göra.

Ordern till olagligheterna kom direkt från justitieministern Lennart Geijer, som i ett fram till den 16 december 1998 hemligt beslut, bestämde att organisationen Demokratisk Allians uppfyllde kraven för att ledande medlemmar skulle registreras av SÄPO enbart på grund av sitt medlemskap i organisationen. Beslutet är undertecknat den 27 april 1973 och fastslår att Demokratisk Allians är en organisation som ”i antaget program angett att organisationen skall verka för att omvandla samhället med våld”. Demokratisk Allians verkliga program finns återgett i rutan på nästa sida. Beslutet från 1973, undertecknat av Lennart Geijer och Gösta Welander, är alldeles uppenbart fråga om stämpling till brott mot de lagar och förordningar som styrde SÄPOs verksamhet. SÄPO lydde den olagliga ordern och hade i januari 1980 17 medlemmar registrerade. Trots att Demokratisk Allians avfördes som registreringsobjekt 1993 var fortfarande i september 1998 tre medlemmar noterade i SÄPOs centrala register.

Aktivister registrerade i tjugofem år

Avförandet av Demokratisk Allians som registreringsobjekt föreslogs i februari 1991, eftersom inga som helst aktiviteter registrerats av SÄPO under hela 1980-talet. Trots det tog det två år att fatta beslut om att avföra Demokratisk Allians, och då verkställdes inte ens beslutet eftersom registreringarna fortsatte till utgången av 1998.

Registrering av samhällsomstörtande

element kan vara nog så väsentliga i ett krisläge. Den utstuderade underjordiska organisation som kommunistpartier byggt upp i många länder fanns det all anledning att hålla ögonen på. Så fort partierna fick chansen ställde de upp för främmande makter och genomförde statskupper (som i Prag 1948) eller underlättade för främmande (sovjetiska) invasionsstyrkor, som i Ungern 1956 eller Tjeckoslovakien 1968. Sverige hade också en långt gången övervakning av både nationalsocialister och kommunister. Under Andra världskriget var det naturligtvis viktigt att se till att soldater inte gick den potentiella fiendens ärenden och sköt sina egna i ryggen. Svenska kommunister fick därför göra ”militärtjänst” i ett specialförband som sysslade med vägbyggen i Tornedalen, medan nationalsocialisterna placerades i ett motsvarande förband i Jämtland (själv har jag svårt att förstå varför placeringen inte var den omvända, om tyskarna marscherade in från Norge skulle de genast stöta på sina ideologiska fränder i Sverige, på samma sätt som ryssarna stött på sina fränder i Tornedalen).

I och med vänstervågen i slutet av 1960-talet – livligt uppbackad av Olof Palme – uppstod protester mot registreringen av samhällsomstörtande element och det tillkännagavs officiellt att registrering var förbjuden. I hemliga tilläggsbestämmelser upphävdes emellertid i praktiken de offentliga besluten. På vissa kriterier skulle personer ändå registreras enbart på grund av sin organisationstillhörighet.

Skallet mot säkerhetstjänsten

Själv ansåg jag att ett skrotande av registren var samhällsfarligt. Jag motionerade om att Moderata Ungdomsförbundet (MUF) skulle arbeta för att registreringen skulle bibehållas. Det var en het potatis, det var inte politiskt korrekt att driva den linje som jag ville att MUF skulle driva. Distrikts-

styrelsen lyckades också få min motion avslagen, efter en ganska häftig debatt. Under mötet togs jag "åt sidan" av två något äldre MUF:are (?), som jag varken sett tidigare eller senare, som i förtroende ville meddela mig att jag inte behövde bekymra mig. Frågan togs om han på bästa sätt och det var olämpligt att föra oväsen om det, när det ändå sköttes som jag önskade.

Jag lät mig naturligtvis inte nöja med det. Jag ville ha övervakning, men att den skulle ske i laga ordning till det demokratiska samhällets skydd. Hemlig verksamhet i strid mot demokratiskt fattade beslut stred ju mot själva grunden för min demokratiska politiska grunduppfattning.

Alliansarna fick inget veta när dokumenten släpptes till vänstern

När SÄPO häromåret lät påskina att medborgare som varit registrerade skulle få veta vad som stod i registren ansökte ett flertal ledande DA-medlemmar om att få ta del av uppgifterna i SÄPOs register. Ingen fick se något som rörde Demokratisk Allians. Det är därför oklart vilka de av SÄPO olagligt registrerade var. Standardsvaret var att man från SÄPO vägrade att avslöja om något fanns registrerat eller ej. Det gällde även undertecknad artikelförfattare, som finns i SÄPOs register, av det enkla skälet att jag tidigare arbetat på en säkerhetsklassad tjänst där själva anställningsavtalet inte trädde ikraft förrän SÄPO lämnat ett yttrande till företaget. När jag vid något tillfälle behövde tillgång till hemliga handlingar på en högre sekretessnivå skickades en ny ansökan till SÄPO innan det blev möjligt att genomföra de arbetsuppgifter som krävde tillgång till de hemliga handlingarna. Dessa turer ska självklart finnas registrerade hos SÄPO, men SÄPO lämnade inte ut några uppgifter om mig.

Contras ansvarige utgivare Tommy Hansson fick dock ut uppgifter ur SÄPOs centralregister. Dock inte ett ord om Demokratisk Allians. Däremot om hans engagemang för ett fritt Angola och en notering att han i egenskap av representant för Svenska Angolagrupperna skrivit brev till dåvarande kabinettssekreteraren Pierre Schori och protesterat mot Sveriges stöd till kommunisterna i Angola. Även om nu Tommy Hansson fick ut lite ur SÄPOs centralregister fick också han en brasklapp att det eventuellt fanns mer som fortfarande var hemligt.

Bevakningen av Contras ansvarige utgivare avslöjad i Säkerhetstjänstkommissionens betänkande

Och nu kan han läsa mer om sig själv och sitt politiska förflutna i SOU 2002:94. Där redogörs på några sidor för övervakning av Demokratisk Allians under 1970-talet. En angivare rapporterar om Demokratisk Allians från mars 1971 och fram till den 14 januari 1976. I den sistnämnda rapporten nämns att Tommy Hansson blivit ordförande i en nybildad DA närstående organisation vid namn Frihetsförbundet. Men när Tommy Hansson begärde ut uppgifter om sig själv i SÄPOs register

fick han bara se de ointressanta uppgifterna om Angola-gruppen. Inget om vare sig DA eller Frihetsförbundet.

I Säkerhetskommissionens betänkande framgår att SÄPO varje kvartal med början första kvartalet 1974 avgav en rapport om utvecklingen inom Demokratisk Allians. I rapporten från december 1974 hette det att Demokratisk Allians genomgått en viss självsanering, men att man hade visat prov på politisk omognad och brist på omdöme! Det skriver alltså landets säkerhetstjänst om en organisation som arbetar för att förverkliga FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det kan för övrigt noteras att första numret av Contra utkom just i

Fortsättning på sidan 22

Demokratisk Allians

Demokratisk Allians bildades i slutet av 1960-talet i syfte att balansera den starkt kommunistvänliga opinionsbildningen i samband med Vietnamkriget. Organisationen samlade ursprungligen medlemmar från alla de demokratiska partierna – främst bland ungdomar, men med tiden växte intoleransen inom framförallt SSU, men så småningom även inom Folkpartiet och Moderaterna. Enligt en presentation som DA själv gav ut ville organisationen "samla medvetna demokrater från skilda politiska riktningar som aktivt vill slå vakt om vårt demokratiska styrelseskick. Demokratisk Allians arbetar med mottot frihet, fred och framsteg för att FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna allmänt skall respekteras och efterlevas." Viktiga frågor var stöd till Vietnams folk i

dess kamp mot kommunismen, liksom stöd till de underkuvade folken i Östeuropa. "Demokratisk Allians anser att fascism, nazism och kommunism i allt väsentligt är samma andas barn. Idag är emellertid i Sverige kommunismen avgjort ett allvarligare hot mot demokratin än fascismen. Av denna anledning bör vi idag främst inrikta oss på att bekämpa kommunismen. Detta förhållande kan ändras i framtiden."

När organisationen var som störst hade den cirka 5 000 medlemmar och lokalavdelningar på ett fyrtiotal orter i landet. Demokratisk Allians avvecklades successivt efter den demokratiska sidans förlust i Vietnamkriget och en del av verksamheten överflyttades till Contra.

Johan Åkerman, Lotta Bohman, dåvarande DA-ordföranden Gunnar Ragnå och senare ordföranden Anders Larsson i spetsen för en antirasistisk DA-demonstration på Sveavägen i Stockholm.

SVERIGE-NYTT

Contras notisavdelning har i detta nummer sammanställts av Tommy Hansson och C G Holm. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är Contras sammanfattning av originalkällan, om inte annat markerats med citationstecken.

Försvarsbögeriet

Våra farhågor om att Sveriges försvar mer och mer framstår som en social experimentverkstad, och där de rent militära aspekterna tycks förvandlas till en bisak, tenderar att besannas. I *Försvarets forum* (6/2202) går debattredaktör Sven-Åke Haglund hårt åt en framsynt läsare som tröttnat på bögeriet och vill att man från försvarets sida slutar skicka *Försvarets forums* "systertidning" *Marinnytt*: "Du skall slippa Marinnytt. På så sätt slipper nämligen jag dej som läsare vilket känns som en befrielse." Den politiska korrektheten bankas med andra ord i huvudet på alla som fortfarande har förmågan att tänka självständigt.

I ett debattinlägg i *Försvarets forum* uttalar sig Krister Fahstedt, projektledare för Normgivande Mångfald och, häng med nu, ordförande i föreningen HoF – homo-, bi- och transpersoner i försvaret. Fahstedt riktar skarp kritik mot en annan debattör som vågat ifrågasätta försvarets sociala experimentverksamhet.

Frågan är om man bör skratta eller gråta

i sammanhanget.

Röd biskop död

Ingmar Ström var en av de kyrkans män som genom sin vänstervridna teologi var med om att förvandla Svenska kyrkan från en kyrklig inrättning med det andliga budskapet i centrum till ett politiskt rättfärdighetsinstitut. "En fullständigt ärlig och chosofri människa som oftast intog de nederstas perspektiv", citeras stockholmsbiskopen Caroline Krook i anledning av förre kollegans (1971-79) frånfälle vid 90 års ålder.

Och mer politiskt korrekt än Ström är det väl svårt att bli. I dödsrunorna har det framhållits att han var en förkämpe för "fri abort" samt kvinnopräster. Dessutom, sades det av Krook, hyste Ström "djup respekt för barn och deras frågor". Vilket låter något paradoxalt med tanke på att de barn som ännu inte kommit ur moderslivet tydligen inte åtnjöt ett uns av Ströms respekt – de kunde ju saklöst avlivas inom ramen för det sakrosankta "fria aborten". I övrigt fanns det väl ingen vänsterbetonad åsikt som Ström inte anslöt sig till. Han var 1946-59 redaktör för *Vår kyrka* och utsågs 1959 till direktor för Svenska kyrkans diakonistyrelse, en utnämning som hårt kritiserades från mer andligt inriktat och konservativt håll.

Ströms frånfälle ger dock på intet sätt

upphov till någon bristsituation avseende beståndet av politiskt korrekta och/eller vänstervridna präster inom Svenska kyrkan. Till Ströms försvar skall sägas att han, trots allt, såvitt vi kan minnas var i besittning av en viss försonande humor. Dagens högre svenska prästerskap från ärkebiskop Hammar och neråt kan nog inte stava till ordet humor.

The usual suspects...

"Sluta köpa israeliska varor" uppmanas det i en artikel under "DN debatt", undertecknad av ärkebiskop KG Hammar, ambassadör Carl Tham och ytterligare ett 70-tal personer av vilka några är DN-skrivaren Barbro Hedvall, ärkebiskopens syster Anna Karin Hammar (en omvittnad antisemit), popvänsterdebattören Göran Greider, KPML(r)-läkaren Henry Ascher, feministprofessorn Yvonne Hirdman, invandringsdebattören Alexandra Pascalidou, marxistprofessorn Sven-Eric Liedman, filmförfattaren Suzanne Osten, förra statsråden Maj-Lis Löw och Ylva Johansson, tidigare borgarrådet Mats Hulth, HSB-bossen Gun-Britt Mårtensson med flera.

Således "the usual suspects". Visserligen avger undertecknarna läpparnas bekännelse till "Israels rätt att existera inom erkända och trygga gränser" men ger samtidigt Israel hela skulden för det pågående våldet. Detta trots att den variant av intifadan som startade 2002 inleddes på direkt order av Yassir Arafat efter de strandade fredsförhandlingarna i USA år 2000. Israels rätt till väpnat försvar mot palestinsk aggression tas över huvud taget inte upp.

Avslutningsvis kräver de 73 undertecknarna pompöst att EUs handelsavtal med Israel skall avbrytas.

Den mest uppmärksammade signatären blev Carl Tham, som får en sorts beröm av krönikören Johan Hakelius i *Aftonbladet* 20/1: "Det finns massor av outhärdliga skitstövlar i svensk politik. Men allihop låtsas att de inte är det. De låtsas vara odmjuka. Låtsas bry sig om vad andra tycker... Men inte Carl Tham. Han är arrogant. Ostajlat stryktäck. Och han står för det."

Den ansedda tyska tidningen *Die Welt* var inte lika försonlig i sin kommentar. Samtidigt som man kräver Thams avgång skriver man på ledarplats att "kort före 70-årsdagen av nazisternas judebojkott från Berlin uppmanar [Tham] till judebojkott".

”Årets företagare” ger upp

Almi (en statlig organisation som backar upp småföretagens utveckling) utsåg här-omåret Lena Hannerz till ”årets företagare” i Uppsala län. Lena har drivit Uppsalas bästa dagis – i privat regi. Men det är snart slut med det. Maxtaxan i kombination med Uppsala kommuns syn på den leder till att Lena sagt upp 30 anställda och 150 barn till kommande halvårsskifte.

Lena företag heter Ettifem och drivs i aktiebolagsform. Grundkonceptet passar inte in i kommunens fyrkantiga modell. Istället för att ligga nära bostaden ligger Ettifems dagis nära arbetsplatsen. Det finns till exempel ett dagis alldeles invid Akademiska sjukhuset. Till samma dagis kommer alltså föräldrar från många delar av Uppsala, men kommunen fördelar dagisavgifter enligt en schablonmall där ersättningen blir högre där ”socialt utsatta barn” bor. Ettifems dagis ligger alla i områden där ersättningen är på miniminivå, men bara en tredjedel av barnen kommer från områden som ska ge minsta ersättning.

Ettifems dagis är enligt Uppsala kommun det som fått högst resultat i kommunens kvalitetsmätning, man har lägst sjukfrånvaro av alla i den av sjuklighet svårt belastade dagissektorn och man har den i särklass längsta kön – massor med föräldrar vill ha sina barn i Ettifems dagis. Men nu är det alltså snart slut, vilket kommunens socialistiska majoritet sett till i god samverkan med regeringens maxtaxebeslut. (*Dagens Industri*)

Politiker jagar cyklister

Under 2002 ökade cykelolyckorna i Stockholms innerstad med 20 procent. Den tidigare borgerliga majoriteten köpte sig de viktiga marginalmandaten från det lokala Stockholmspartiet genom att lova cykelbanor ”mitt i gatan”. Istället för att låta cyklisterna välja lugna sidogator har de tvingats ut på de mest trafikerade stråken, som Sveavägen, Hornsgatan, Fleming-gatan och Sankt Eriksgatan. Cyklisterna antas röra sig mellan två streck som målats mitt ute i körbanan, medan bilarna antas röra sig utanför det yttre strecket, trots att detta ofta visar sig vara omöjligt i praktiken. Dessutom ska alla bilar som svänger eller parkerar korsa ”cykelbanan”. Resultatet syns nu i fler cykelolyckor.

Socialdemokraterna hade som vallöfte att slopa dårskapen med målade cykelbanor mitt ute i biltrafiken. Men det var

innan de vunnit majoritet i Stadshuset, med Miljöpartiets hjälp. Miljöpartiet vill nämligen, liksom Stockholmspartiet, se fler lemlästade cyklister i trafiken och därför har socialdemokraterna övergivit vallöftet om cykelbanorna. Byggandet av livsfarliga cykelbanor fortsätter efter majoritetsskiftet.

De farliga cykelbanorna anses av valanalytiker ha varit avgörande för att Stockholmspartiet försvann ur fullmäktige vid valet och därmed bäddade vägen för ett maktskifte i Stockholms Stadshus.

Varmt i Sverige – och smutsigt i Polen

Under delar av vintern har det varit riktigt kallt i de tätbefolkade delarna av Sverige. Elförbrukningen har tidvis legat nära kapacitetstaket. Och med kapacitetstaket avses vad Sverige kan producera och importera.

Sveriges ekonomi byggde för inte särskilt många år sedan på vår billiga energi. Sverige var stort – och konkurrenskraftigt – i branscher som krävde mycket och billig elenergi. Som stålindustri, massa och papper, aluminium med mera. Fortfarande är tiotusentals människor sysselsatta i den energitunga industrin.

Under hela 1950- och 1960-talen fortsatte en intensiv vattenkraftsutbyggnad och Sverige kunde hela tiden ligga steget före med billig energi för den elintensiva industrin. När älvarna började ta slut satte Sverige konsekvent och storskaligt på kärnkraft. Utbyggnadsprogrammet var stort och räckte till att bevara Sveriges ställning som stormakt inom de energi-krävanden industrierna. Svenska företag inom energiproduktionsutrustning fick också goda möjligheter att utvecklas – de företagen är idag nedlagda eller uppköpta av utländska konkurrenter.

Under 1975-1985 ökade energiproduktionen kraftigt, och kärnkraften kom att svara för 45 procent av elenergin i landet. Men efter 1985 var det stopp. Inga nya kärnkraftverk kom till. Det gjorde nu inte så mycket, eftersom vårt land då hade ganska stora marginaler och eftersom vi dessutom i början av 1990-talet hade en mycket lång och djup lågkonjunktur. Industrin gick dåligt och behövde inte mer energi.

Med bättre tider kom ökad energiförbrukning och lösningen fram till idag har varit kablar för elimport från Tyskland, Danmark, Polen, Norge och Finland (och via Finland Ryssland). Under kylan kring

det sistförflidna årsskiftet har Sverige försörjts med energi från tyska och danska stenkolseldade kraftverk, från ryska kärnkraftverk av Tjornobyl-typ utanför Sankt Petersburg (Sosnovy Bor) och av polsk brunkolskraft. Särskilt brunkolen är mycket förorenande. Den som har tillbringat en vinterdag i någon av de större polska städerna vet vad brunkolskraften betyder för luften och hälsan. Diset och koldoftan är de bestående intrycken. Därtill kommer naturligtvis koldioxidutsläppen. Om dessas betydelse för klimatet kan man diskutera, men de som är emot svenska kraftverk brukar vara om möjligt ännu mer emot koldioxidutsläpp i atmosfären.

För två år sedan stängdes det välskötta kärnkraftverket Barsebäck I. Det kunde producera 580 MW elenergi. När elimporten var som störst nu vid årsskiftet 2002/2003 var den på drygt 2.000 MW, kapacitetstaket (ledningarnas överföringsförmåga) ligger omkring 2.500.

Statsbidrag för att flytta jobb från kriskommun

Statens generösa bidrag i lokaliseringspolitiken får ibland märkliga konsekvenser. Nu får företaget Proffice bidrag för att etablera ett kundcenter i Sollefteå. Företaget får 200.000 kronor i statligt sysselsättningsbidrag för varje jobb som skapas.

En hake när det gäller just Sollefteå-fallet är att 25 av jobben flyttas från Dorotea, som ligger ännu sämre till än Sollefteå, i Lapplands inland. Dorotea-verksamheten, som ursprungligen kommer från dataföretaget Spray, fick på sin tid bidrag till etableringen.

Dorotea kommun lade för några år sedan ner 12 miljoner kronor på att renovera lokaler som hyrdes ut till Spray, men dessa kommer nu att tömmas och troligen stå tomma. (*Dagens Industri*)

Posten vägrade dela ut valinformation

Posten i Mölndal vägrade i höstas att distribuera valmaterial från det lilla partiet Nationaldemokraterna. Contra har förvisso inget till övers för Nationaldemokraterna, men tycker att det är fullständigt orimligt att Posten över huvud taget ska ha några synpunkter på innehållet i det som distribueras, så länge det inte handlar om farliga kemikalier eller liknande. Det inträffade är fullständigt oacceptabelt i ett demokratiskt samhälle.

UTLANDS-NYTT

Bra hjärtmedicin

Än en gång har det vetenskapligt fastslagits, att alkohol brukad med måtta är bra för hjärtat. Medelålders och äldre män som intager alkohol minst tre gånger i veckan löper enligt den aktuella studien 30-35 procent lägre risk att drabbas av hjärtinfarkt än jämnåriga nykterister. Studien har gjorts vid Harvard School of Public Health.

Studien är en i raden av tidigare forskningsrapporter som säger i princip samma sak och som tidigare apostroferats av *Contra*. Förutom den positiva effekten på hjärta och kranskärl, fastslår rapporten, minskar alkoholbruk även risken för åldersdiabetes. (*Svenska Dagbladet*)

Växthuseffekt, var är din udd?

Samtidigt som Naturvårdsverket i en påkostad reklamkampanj påstår att "Något konstigt håller på att hända med vädret", antydande att det blir allt varmare, talar verkligheten ett annat språk. Vintern har när detta skrivs varit hård och kall på de flesta håll i Sverige, även om också plusgrader förekommit. Flera dödsfall har förekommit bland uteliggare.

Ute i världen har det varit ännu värre. I Turkiet sjönk kvicksilvret till arktiska gradtal kring nyår, medan det i Rumänien blev så kylslaget så att tågtrafiken stoppades till följd av spruckna järnvägsrälsar. I båda länderna uppmättes 40 minusgrader eller

ännu lägre temperaturer. I Moskva har ett par-tre hundra personer dött av kylan.

Förhållandevis kallt har det under vintern också varit i Sydasiens. I Indien och Bangladesh frös över 700 människor till

Behöver nog inte oroa sig över höven för växthuseffekten.

döds under en månads lång köldvåg. Temperaturerna i Bangladesh, där 368 dog, har varit de lägsta sedan 1968. I både Indien och Bangladesh har flyg och tåg måst ställas in och skolor har tvingats slå igen. Temperaturerna kan visserligen inte jämföras med de i norra Europa, men eftersom människor på de södra breddgraderna är ovana vid temperaturer kring 0 så slår den relativa kylan hårt mot framförallt hemlösa.

I Naturvårdsverkets reklaminslag i TV sjunger en prutthurtigt lektant "Och räven simmar över sjöen" i stället för det brukliga "Och räven raskar över isen". Men

om kylan fortsätter att accelerera så får texten kanske ändras till "Och räven dör av köld på isen"...

Läckor i Washington

I juli presenterade det liberala flaggskeppet *New York Times* förstasidesnyheten, att USA hade en plan för invasion av Irak från norr, söder och väster. Den 22 juli lovade försvarsminister Donald Rumsfeld att hitta och straffa den tjänsteman som läckt uppgifterna. Några bedömare hävdade dock att läckan kunde vara ett sätt att sätta press på Saddam-regimen i Bagdad.

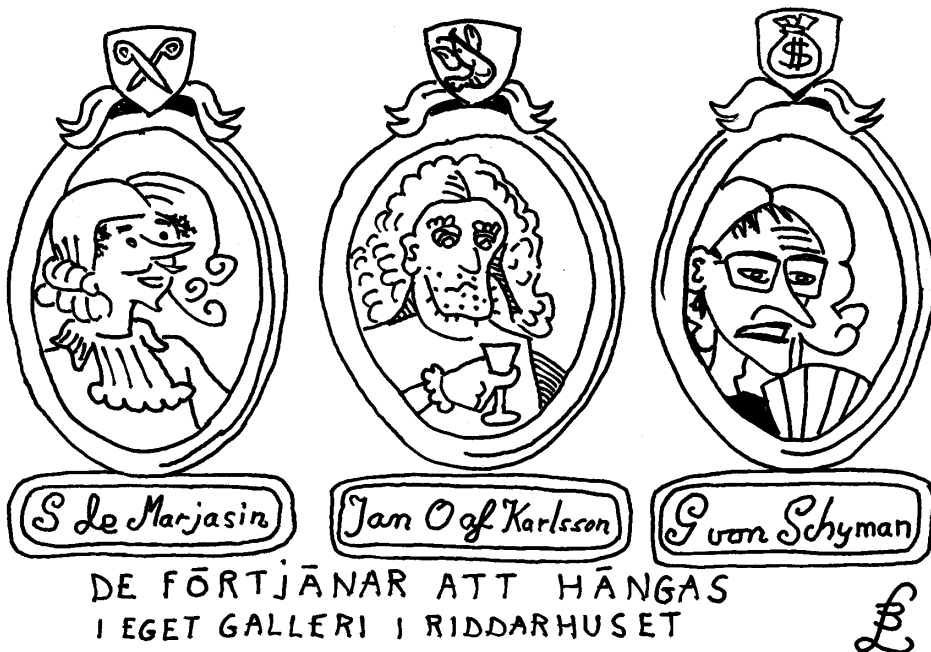
Faktum är att det inte är förbjudet i USA att offentliggöra topphemliga dokument, vilket påpekas av David Frum i en krönika i *National Review* (25/11): "Ni kanske tror att det är olagligt att ta emot topphemliga dokument och vidarebefordra dem. Det är det inte. Regeringsantällda har en skyldighet att skydda hemligt material som de har hand om. Utöver detta, så länge han inte faktiskt spionerar för en främmande makt, har ingen amerikan någon laglig plikt att skydda regeringshemligheter."

Det kan nämnas att den ålderstigne vänsterskummisen Daniel Ellsberg i *San Francisco Chronicle* 23/10 2002 uttryckligen uppmanade medlemmar av Bush-administrationen att överlämna hemliga dokument avseende krig mot Irak och liknande till kongressen eller pressen. Vilket naturligtvis inte heller är straffbart.

Haitisk korruption

Ni har väl inte glömt den haitiske presidenten Aristide, som av Clinton-administrationen i början på 90-talet hjälptes till makten och samtidigt utmålades som ett under av demokrati? I verkligheten är han snarare ett under av korruption, vilket bekräftas av uppgifter hämtade ur boken *Världens största svindlare* av Dan Glimne (Frida förlag AB 2002) angående pyramidspelvarianten "10-procentskooperativen" och andra skumraskerier signerade Aristide.

Runt årsskiftet 2000/2001, skriver Glimne, hände något nytt: "250-300 nya kooperativ bildades i rask takt, och utlovade rundhant 10-procents ränta på investerade pengar. Och inte per år, utan per månad! De flesta av kooperativen visade sig i efterhand ledas av personer med anknytning till den tämligen korrupte presidenten Aristide och hans inte mycket bättre regering. De fungerade dessutom som tvättmaskiner

för pengar från korruption och narkotikahandel. Uppskattningsvis 60-75.000 haitier investerade vad de ägde och hade. Bara ett fåtal fick i början tillbaka den utlovade räntan, enligt klassisk svindlerimodell för att locka flera deltagare” (sidorna 100-101).

Numera är de allra flesta ”10-procentskooperativen” borta, liksom givetvis de investerade pengarna. Under tryck från bland annat FN stiftades 2002 en lag i det haitiska parlamentet som stadgade att alla finansiella kooperativ måste underställas centralbanken och att ekonomiska initiativ måste kontrolleras noggrannare. Det var som bekant pyramidspel som knäckte Albanien ekonomi och som skapade ett oöverblickbart kaos som än i dag håller landet i ett fast grepp.

Vänstersenator död

Inför det amerikanska kongressvalet i november 2002 hade den konservativa tidskriften *National Review* en artikel om USAs ”mest vänstervridne senator”, demokraten Paul Wellstone från Minnesota. Om Wellstone har det sagts att ingen annan medlem av den amerikanska senaten funnits på den förlorande sidan så ofta när omröstningarna slutat 99-1 eller 98-2 som just Paul Wellstone.

Nu slipper emellertid republikanerna oro sig för Wellstone – som lär ha varit en älskvärd person, men vars politik hade passat bättre på Kuba än i USA – eftersom han omkom i en flygolycka under valrörelsen. Hans ersättare blev den oberoende Dean Barkley, som begärt att den federala regeringen skall bekosta ett minnesmärke över den i sin vänsterbetonade hemstat mycket populära Wellstone. Vid en minnesceremoni i senaten, som hölls i anslutning till Wellstones frånfälle, blev republikanska talare bemötta med burop (något som det dock bads om ursäkt för från demokratiskt håll).

Tunnisen Arnold

Arnold Schwarzenegger har under en följd av år, också någon gång i *Contra*, presenterats som en av få republikaner i Hollywoods osannolika värld av politiskt korrekta sympatisörer till det demokratiska partiet. Det har till och med ryktats om att ”the terminator” skulle ställa upp i guvernörsvalet i Kalifornien och utmana den sittande guvernören, demokraten Gray Davis.

I en artikel i *The American Spectator* (november-december 2002) konstaterar emellertid George Neumayr att Schwarzenegger är en riktig tunniss som, trots republikansk etikett, är lika politiskt korrekt som vem som helst annars i drömfabriken. Inför pressen har Schwarzenegger försäkrat att han är *very liberal* när det gäller socialbidrag, aborter och homosexuella adoptioner; han vill dessutom ha en ”vetlig vapenkontroll”.

Det är möjligt att Schwarzenegger är republikan. Någon konservativ sådan är han sannerligen inte.

Privatutgrävning av massgravar

Den ryska organisationen Memorial arbetar under somrarna med att gräva ut massgravar av Stalintidens offer. Förra sommarens utgrävningar identifierade ett fedmtotal massgravar, men bara ett tjugotal lik kunde granskas närmare. De var alla skjutna med nackskott med den kaliber som användes av Stalins säkerhetstjänst NKVD. Man uppskattar att 40 000 ryssar mördades av NKVD i Sankt Petersburgstrakten under Stalintidens höjdpunkt 1937–1938. De funna massgravarna beräknas kunna dölja 30 000 av offren.

Men NKVDs efterföljare FSB sätter nu käppar i hjulen för Memorial. Memorial nekas tillträde till arkiven och kan därför inte se vilka som avrättats. Ja FSB nekar till och med till att det finns några massgravar. (*Newsweek*)

Yang Bing gripen

Vi berättade i *Contra* nummer 5 förra året om den kinesiske entreprenören Yang Bin som fått i stort sett fria händer att upprätta en kapitalistisk zon i Nordkorea, vid gränsen till Kina. Det är ett av många tecken på att Nordkorea trots allt är på väg att öppna upp sig mot utlandet och marknadsmekanismer, även om det fortsättningsvis fortfarande är världens mest rigida kommunistdiktatur.

De kinesiska grannarna, som driver en något mindre rigid kommunistdiktatur, ville inte låta sin egen landsman driva grannlandet i kapitalistisk riktning. Yang Bin greps i slutet av förra året. Han har ansetts vara Kinas näst rikaste man och har gjort sig en förmögenhet i blomsterbranschen.

Dissidenter sprejades med radioaktivitet

Oppositionella i det gamla Östtyskland sprejades med radioaktiva ämnen för att underlätta för Stasi att spåra dem. Stasis agenter kunde med hjälp av geigerräknare hålla kontroll på hur de oppositionella rörde sig

Det är strålskyddsexperten Klaus Becker som hittat dokument om detta i Stasi-arkiven i Berlin. Metoden användes under 1970- och 1980-talen.

Ibland sprejades oppositionellas möteslokaler i förväg och de som besökte mötet kunde sedan spåras enklare. En metod var att beskjuta bildäck med radioaktiva silvertrådar, så att en bil som användes av oppositionella skulle ge utslag på Stasis detektorer. (*New Scientist*)

Terroristturnering

Den palestinska myndigheten, som Yassir Arafats administration kallas, har anordnat en skolfotbollsturnering uppkallad efter självmordsbombaren Abdel Baset Odeh, som sprängde sig själv och ett trettiotal israeliska påskfirare till döds i Netanya i Israel förra året. Bland de dödade fanns 80-åriga stockholmskan Perla Hermele. De deltagande fotbollslagen har också uppkallats efter olika terrorister.

Rymdfärjans haveri

Rymdfärjan Columbias haveri är när detta skrivs inte utrett. Men en sak som NASA-ingenjörer tidigare klagat på är att miljöskäl använt isoleringsskum, som eventuellt kan ha påverkat händelseförloppet. Under de senaste fem åren har man haft problem med skummet, som ersatte en tidigare lösning som innehöll freon. NASA har ansträngt sig för att framstå som miljömedvetet och engagerat för att hindra spridning av ämnen som kan påverka jordens ozon-skikt. Möjligen fick detta nit till följd att sju astronauter miste livet.

Innan det nya isoleringsskummet började användas var uppskattningsvis 40 av de 26 000 värmeisolerande keramikplattorna skadade efter en flygning. Efter noterade man 308 skador på en Columbia-flygning 1997. 132 av skadorna var större än en amerikansk tum (2,54 cm). En del av skadorna hade bränt igenom två tredjedelar av de skyddande keramikplattorna – och innaför keramikplattorna är det aluminium, som bara tål 350 grader.

Fredborg: Konservativ antinazist

av Tommy Hansson

Arvid Fredborg (1915–96) var en av de första mer kända svenska intellektuella som genomskådade nationalsocialismen. Det skedde i den klassiska reportageboken *Bakom stålvalLEN* som kom ut hösten 1943, en tidpunkt då tyska trupper ännu omringade Sverige. Fem år senare kom Fredborg ut med en skarp vidräkning med kommunismen, *Tredje gången*. Fredborg var *Svenska Dagbladets* Tysklands-korrespondent 1941-43 och var med och grundade den borgerliga tidskriften *OBS!*, en föregångare till *Contra*, 1944.

Filosofie doktor Arvid Fredborg föddes i Hudiksvall 1915 och avled i början av år 1996. Han blev 80 år gammal. Kort före doktor Fredborgs frånfälle sökte *Contras* redaktion kontakt med honom i syfte att efterhöra, om han ville medverka med en artikel under *Contras* vinjett "Gästskribenten". Hustrun Hedvig, född Adalborg, meddelade då att maken tyvärr inte kunde svara på frågan, eftersom han var på resa. Dagen därpå var han avliden – han kom aldrig tillbaka från sin korta resa till södra Sverige.

Arvid Fredborg var en skärpt intellektuell och aktiv in i det sista. Året före sin död publicerade han den utförliga och inträngande Balkan-studien *Serber och kroater i historien*. Han var framförallt intresserad av internationella förhållanden och var en övertygad motståndare till totalitära ideologier av allehanda slag. Författaren till denna artikel träffade honom några gånger, sist vid en cocktailbjudning som Taiwans handelsrepresentation höll på Sheraton hotell i Stockholm i början av 1990-talet.

Bakom stålvalLEN

I egenskap av välkänd antinazist skulle man kanske kunna tro att Arvid Fredborg tillhörde det politiska etablissemanget i Sverige. Så var emellertid knappast fallet. En viktig orsak till detta var, att Fredborg som ung student i Uppsala i slutet på 1930-talet tillhörde den nationellt sinnade

Med boken Bakom stålvalLEN (1943, 448 sidor) slog Arvid Fredborg igenom som författare. Fredborg insåg att såväl nazismen som kommunismen var ondskefulla ideologier.

gruppering som agiterade för att Sverige skulle stänga gränserna för en grupp judiska läkare på flykt undan jedeförföljelserna i Nazityskland. Denna med rätta kritiserade insats, som alltså ägde rum för nära 70 år

sedan och som Fredborg själv i efterhand beklagat, skulle komma att anföras mot Fredborg under hela hans återstående levnad. Att Fredborg senare dokumenterade sig som en ideologiskt övertygad antinazist tycktes inte spela någon roll. En man som

Ragnar Edenman, pronazist under kriget och senare socialdemokratisk ecklesistikminister, klarade sig betydligt lindringare undan, liksom pronazister av typ Karl Vennberg och Gunnar Myrdal. Dessa var eller blev vänsterpersonligheter under det att vad som låg Fredborg i fatet hos den opinionsledande vänsterkamarillan var att han inte bara var antinazist – han var också konservativ västdemokrat och övertygad antikommunist.

Detta föranledde den socialdemokratiska maktspelearen och Palme-vännen Harry Schein att i en polemik mot *Contras* gästskribent Jan Gillberg i ett inlägg i *Contra* 3/1996 avfärda Arvid Fredborg som "högerxtremist och tysksympatisör [sic!]".

Scheins inlägg publicerades av den enda anledningen att det var så avslöjande för de krafter i svenskt samhällsliv som med alla medel – inklusive lögn och tarvlig demagogi – sökte och alltjämt söker utestänga obekväma (läs: antisocialistiska) debattörer från det seriösa meningsutbytet.

Efter sin tid som studentpolitiker – Fredborg var bland annat redaktör för Heimdals årsskrift 1939 – utsågs Arvid Fredborg till *Svenska Dagbladets* korrespondent i Tyskland 1941. Hans två år i Hitlers Tyskland kom att bli avgörande för hans fortsatta bana, främst genom reportageboken *Bakom stålvalLEN*. Den kom ut 1943 och trycktes om i en facsimileupplaga lagom till författarens 80-årsdag 1995. Jan Myrdal skriver i sitt förord bland annat: ”Arvid Fredborg var också [i likhet med den berömda amerikanske Tysklands-korrespondenten William Shirer] han kunnig när han kom till Berlin. Han hade då ända sedan sin tidigaste ungdom rest och forskat särskilt i östra Europa. Mitt under sitt uppdrag för Svenska Dagbladet som korrespondent i Hitlers Berlin tog han också tjänstledigt för vidare arkivstudier i Wien kring Österrike-Ungerns Balkanpolitik 1906–08. Det var med den bakgrunden han skildrade dagsskeendet. Man kan uttrycka det så att Fredborg inte såg sitt uppdrag vara journalistens som sådan utan den politiskt intresserade samtidshistorikerns.”

Bakom stålvalLEN utgavs av Norstedts förlag genom den legendariske förlagsmannen och författaren Ragnar Svanströms försorg. Boken blev en stor succé som bara under hösten 1943 såldes i fabulösa 49 000 exemplar och recenserades i internationell press. Den fick ampla lovord av en auktoritet som William L. Shirer, mannen bakom *Det tredje rikets uppgång och fall*, ett mammutverk i fyra band som tar upp allt som är värt att veta om Hitlers ”tusenårsrike”, det som i verkligheten varade i tolv år.

Nazismens ondska

Fredborgs bok betydde oerhört mycket för att svenska folket, i en tid utan vare sig TV eller Internet, skulle få reda på vad som faktiskt försiggick bakom de nationalsocialistiska kulisserna. Den nyanserade tonen förhöjer trovärdigheten i det skrivna: det är ingen propagandist utan en stilistiskt skicklig upplysare som håller i pennan. Nedan följer några illustrativa utdrag ur boken:

”På gatorna såg man under våren då och då judetransporter, som gjorde ett ohyggligt

När *Bakom stålvalLEN* kom ut var Arvid Fredborg en ung man på 28 år.

intryck. Ur de fångslades drag talade en förtvivlan och en hopplöshet, som kommo ej endast utlänningar utan också tyskar att reagera” (sidan 285). ”Jag vet icke, om Berlin vid det här laget är fullständigt fritt från judar. Troligen skulle nazisterna ha kungjort detta. Men när jag reste ansågs det, att endast 3 à 4000 funnos kvar” (sidan 286). ”Detta krig har medfört de största förändringarna i modern historia. Kanske skola vi en gång, då avståndet blivit tillräckligt stort, i Hitler se ett försynens redskap, fast av en helt annan art än han själv tänkte sig, när han uppe i sitt örnäste i Berchtesgaden grubblade över sin världshistoriska mission. Ty vad har han ej allt lärt oss? Först på grund av hans våldsregemente blev friheten ett verkligt begrepp för många människor, även medborgare i länder med lång frihetstradition. Kanske kommer historien att anse detta vara Hitlers mission” (sidan 448).

1985 kom Fredborg på Norstedts förlag ut med en sentida minnesbok från sin tid i Berlin med titeln *Destination: Berlin*, där han med den distans som fyra årtionden kan ge ger en ytterligt insiktsfull bild av den nationalsocialistiska ideologin och dess ondska. Några citat: ”En av de segaste missuppfattningar som funnits, och ännu finns på 1980-talet är att den [nationalsocialismen] var en konservativ, högerinriktad rörelse. Somliga tror till och med alltjämt att den tyska aristokratin och särskilt de preussiska junkrarna stod bakom. Med få undantag var det tvärtom. Hitler avskydde

dem – sannolikt delvis till följd av hans mindervärdighetskomplex – och det är min fasta övertygelse att han efter en seger skulle ha gjort upp räkningen med dem... Många lurades av att Hitler då och då hade intresse av att hissa pseudokonservativa signaler och begagna symboler från Tysklands förflutna” (sidan 315). (Sant är dock att en av Hitlers första betydande medarbetare var hjälten från Första världskriget, generalen och ”junkern” Erich von Ludendorff, som var med vid den misslyckade ölkällarkuppen 1923 och som blev riksdagsledamot för NSDAP).

Vidare: ”Vad som i mina ögon framför allt gjorde nazisterna till socialister – ett intryck som förstärktes under de decennier som förflutit sedan Tredje rikets fall – var deras hållning gentemot enskilt företagande och privat egendom. Privat företagsamhet måste tolereras – tills vidare” (sidan 317). ”Nazisternas likriktande och nivellerande tendens har underskattats och redan därigenom nazismens karaktär av totalitär avart av socialismen (precis som kommunismen) inte tillräckligt beaktats” (sidan 319). Fredborg understryker vidare att nationalsocialismen stod för en rent andlig ondska av djävulskt slag och att dess uppstigande till maktens tinnar var en gyllene möjlighet för ”personer som inte kommit till rätta i samhället, liksom för både sadister och opportunisterna” att göra sig gällande (sidan 317).

Antikommunisten Fredborg

Genom framgången med *Bakom stålvalLEN* fick Arvid Fredborg ekonomiska resurser att tillsammans med bland andra Sten Möllerström och Gösta Ploman grunda den konservativa tidskriften *OBS!* 1944; bland dess medarbetare fanns också sekreteraren vid den krigstida Informationsstyrelsen, Gunnar Unger, vilken senare skulle göra sig känd som den elake och stilistiskt briljante ”Sagittarius” i *Svenska Dagbladet*. Få skribenter i svensk dagspress har blivit så avskydda av vänstern som Unger. *OBS!* hade en bred kulturell inriktning och gjorde stundom kontroversiella utspel, som då man i början på 1950-talet pläderade för ett förbud mot kommunismen i Sverige.

Fredborg fungerade som utgivare för *OBS!* under åren 1944–47. 1942 hade han tagit filosofie licentiat-examen. I slutet på 1940-talet återupptog Fredborg sin verksamhet som utrikeskorrespondent för *SvD* med titeln ”flygande korrespondent”

1949-50 och korrespondent i Bonn i det efterkrigstida Tyskland 1949-52. 1948 gav han ut den i dag nästan helt glömda boken *Tredje gången* (Norstedts), en mycket insiktsfull analys av Sovjetunionens aggressiva efterkrigspolitik som dokumenterade Fredborg som en skärpt, antikommunistisk kalla krigs-analytiker, något som ingalunda stärkte hans aktier i vänsterkretsar.

Arvid Fredborg visade med *Bakom stålvalLEN och Destination: Berlin* att han på ett närmast intuitivt sätt förstod nationalsocialismens innersta väsen. Med *Tredje gången* visade han att han också förstått kommunismens natur av överväld och ondska och att det kalla kriget kunde liknas vid Tredje världskriget. Om stormaktsmötet i Teheran sent på året 1943 skriver Fredborg: "Roosevelt hade rest till Teheran med uppfattningen att det skulle lyckas honom att genom trollmakten av sin personlighet förmå Stalin att gå de amerikanska synpunkterna till mötes. I stället hade Stalin genom ett rättfram och efter Roosevelts natur väl avpassat uppträdande charmerat presidenten. Denne blev slagen med sina egna vapen. Det stigande ryska inflytandet visade sig, utom när det gällde Polen, också i att anglosachsarna förbundo sig att desavouera Michailovic i Jugoslavien och överflytta sin hjälp till Tito" (sidan 27).

Fredborg insåg att Sovjetunionens och Stalins kraftutveckling efter kriget innebar en oerhörd fara för hela världen. En efter en föll de östeuropeiska staterna som mogna frukter inför Moskvas ränsmidleri och nakna militära maktutövande. Efterkrigs-konferenserna i Jalta och Potsdam innebar båda att sovjetryssarna befäste sina intressen och fick västmakternas representanter att te sig som försagda skolpojkar. Några få gjorde motstånd, främst bland dem Churchill, vilken dock dels var "insnerjd av sina tidigare eftergifter", dels "fick han intet stöd av Roosevelt" (sidan 35). Med framgång följer emellertid också ofta underskattning av motståndares styrka, och Sovjetunionen utgjorde här intet undantag – Moskva underskattade, enligt Fredborg, såväl Englands labourparti som den brittiske utrikesministern Ernest Bevin. Fredborg noterar också sovjetiska tillkortakommanden i andra delar av världen som i Grekland, Iran och Japan.

Tredje gången är intressant i ett historiskt perspektiv. Dess analyser är delvis starkt tidsbundna, men här och där visar Fred-

borg att han besitter en allmängiltig insikt i kommunismens sanna väsen

"Nyliberalen" Fredborg

Den konservative Arvid Fredborg skulle säkert ha misstyckt till underrubriken här. Men den beskriver med dagens språkbruk en annan viktig aspekt på Arvid Fredborgs gärning. Den ekonomiske tänkaren och filosofen. Han var länge en av enbart två svenska medlemmar (den andre var Contra-medarbetaren Nils-Eric Brodin) i den internationellt välkända sammanslutningen förekonomer, Mont Pelerin Society. Mont Pelerin Society bildades straxt efter Andra världskriget och är ett sällskap för kvalificerad diskussion om ekonomisk teori på marknadsekonomisk grund – länge med Nobelpristagarna Milton Friedman och Friedrich von Hayek som förgrundsfigurer. Arvid Fredborg var djupt engagerad i detta sällskap och såg till att sammanslutningen samlades i Stockholm till en av sina årliga sammankomster. Mötet höll som vanligt hög nivå och i Stockholm blev det under Arcid Fredborgs ordförandeskap. Mötet öppnades för en rad studenter, som fick möjligheten att träffa personer som de betraktade som legender och mötet blev därmed en inspirationskälla för många unga ekonomer. Det bidrog till den nyliberala vågen i svenskt ekonomiskt och politiskt tänkande under 1980-talet

International Background

1951 var året då Arvid Fredborg disputerade med sin doktorsavhandling *Storbritannien och den ryska frågan 1918-20*, som handlade om det intrikata och ofta komplicerade spel som uppstod i samband med den ryska revolutionen och tsarrikets sönderfall med åtföljande inbördeskrig med internationell inblandning.

Året härefter inledde Fredborg sin framgångsrika konsultverksamhet som hade hemmet på Lidingö som bas, riktande sig till det svenska och finländska näringslivet (genom sitt äktenskap med en finlandsvensk adelsdam kom Fredborg att få god kännedom om finländska förhållanden). Som en kuriositet kan nämnas, att Fredborgs såväl moder som hustru lystrade till det icke helt vanliga namnet Hedvig. Denna verksamhet bedrev Fredborg i drygt 30 år. Parallellt härmed gav han även ut sitt välrenommerade internationellanyhetsbrev *International Background*.

Inte heller vilade Arvid Fredborg på

hanen som författare. 1953 kom *Det nya Tyskland* och 1962 *Nationalistiska oroshärdar. Problems of Southern Africa* kom ut 1966, *Inflationen* 1971 och *Die manipulerade Inflation: Währungspolitik und Geldwertung* 1972. Arvid Fredborg lyckade sin författargärning med *Serber och kroater i historien* (1995).

Arvid Fredborg blev tyvärr aldrig medarbetare i *Contra*. Hans skriftställarskap stod dock helt i överensstämmelse med *Contras* ideal och värderingar och bör bli föremål för framtida forskarintresse. Fredborg var som person kultiverad, inspirerad och kunskapsrik. Avslutningsvis några stycken ur en utrikeskrönika Fredborg skrev i *Obs!* nummer 3 1944:

"Inom maktblocket mot Tyskland har på sista tiden en tydlig förskjutning ägt rum till Rysslands förmån. Detta har varit märkbart både i Europa och i Asien men tagit de intressantaste – men av svensk press med några undantag minst uppmärksammade – formerna i Asien... Plötsligt upptäckte man i USA och England, att Kina egentligen icke var någon demokrati, ja, att Kuomintang-partiet ju var rena fascismen!... Man behöver knappast tveka om bakgrunden till dessa angrepp. Ryssland har funnit tiden vara inne att skrida till – åtminstone diplomatisk – aktion mot Kina, och på grund av den aktuella situationen återspeglas detta genast av en del av den engelska och amerikanska pressen...

"Rysslands växande makt blir tydlig också på ett annat fält med vissa paralleller till Kina, nämligen Polen. Den ryska propagandan mot Polen har intensifierats på ett sätt, som torde signalera ett nytt kristillstånd i den östeuropeiska frågan. I den ryska pressen har den ena artikeln efter den andra publicerats om de polska 'reaktionära imperialisterna' som 'spela under täcke med Hitler-Tyskland'. Mot Polens representationer i utlandet framföras beskyllningar för 'propaganda och spionage'."

Redan året före krigsslutet förutsåg alltså Fredborg den sovjetiska expansionismen och det kommande totalitära hotet österifrån. De exempel han tar upp i sin krönika, Kina och Polen, är naturligtvis särdeles intressanta eftersom båda länderna inom fem år efter krönikans författande hade införlivats i den kommunistiska sfären!

Al-Qaida har blivit mer flexibelt

Massakern på en indonesisk nattklubb på Bali i oktober, som var al-Qaidas och dess lokala medarbetares verk (sex av de dödade var svenskar), visar att kriget mot terrorismen är långt ifrån över. Myndigheter och allmänhet gör klokt i att se det som en långsiktig process.

Senator Bob Graham, demokrat från Florida, ordförande i the Senate Select Committee, har klargjort: "Även fast vi nått betydande framgångar i Afghanistan, kan vi inte förklara oss som segrare [i kriget mot] al-Qaida. Usama bin Ladin fortsätter att gäcka våra styrkor; al-Qaida-operatörer har gripits efter skotten i oktober mot två amerikanska marinsoldater i Jemen; FBI fortsätter att rada upp misstänkta konspiratörer i New York, Oregon och Michigan."

Amerikanska säkerhetstjänstemän säger att al-Qaida-operatörer, som fann en tillflykt i Pakistan, nu omgrupperar och återvänder till Afghanistan, cirka ett år efter det att en framgångsrik amerikansk kampanj tvingade dem att i tusentals fly från den säkerhet de en gång åtnjöt. Rörelsen tillbaka in i Afghanistan är ännu relativt obetydlig, säger tjänstemännen, och omfattar medlemmar i al-Qaida som färdas i mindre grupper. De flesta av de tusentals islamister som flydde från Afghanistan söker inte återvända. I stället förblir de utspridda över hela Sydasiens och Mellanöstern, skapande en terroristisk diaspora som nu djupt oroar amerikanska experter på kontraterrorism.

Allvarligt hot

Amerikanska tjänstemän hänvisar ändå till att världens största koncentration al-Qaida-operatörer nu befinner sig i Afghanistan och Pakistan, och det senaste flödet till Afghanistan ger upphov till nya faromoment. Medlemmar i terrornätverket tros ha initierat en serie mindre attacker mot amerikanska styrkor och kan ha legat bakom mordförsöket mot den afghanske presidenten, Hamid Karzai, vid ett bilbombsattentat i Kabul i september. Att några al-Qaida-operatörer återvänder innebär sålunda ett allvarligt hot mot den

USA-stödda Karzai-regeringen, vilken inte lyckats ta kontroll över den afghanska landsbygden.

En amerikansk cheftjänsteman sade följande i september: "För några månader sedan skulle jag ha sagt att al-Qaidas nya gravitationscenter fanns i Pakistan. I dag tror jag inte man kan säga det. Jag tror man kan se koncentrationer i både Pakistan och Afghanistan."

Medan den amerikanska militärstyrkan krossar al-Qaidas träningsläger och terroristiska infrastruktur i Afghanistan, har terrornätverket snabbt anpassat sig och är i färd med att omvandla sig självt till en mer rörlig, flexibel och gäckande kraft än tidigare. Också före attacken på Bali förorsakade al-Qaidas närvaro i Sydasiens växande bekymmer. En amerikansk diplomat påpekade: "Det har skett en märkbar förändring. Al-Qaidas närvaro i Indonesien

---

Brev från

Washington

är numera oomtvistlig."

USA försåg den indonesiska regeringen med resultaten av ett förhör med en al-Qaida-operatör, Omar al-Faruq, vilken greps i Jakarta i juni och överlämnades till USA. I september talade han om för dem som förhörde honom att Abu Bakar Bakshir, ledare för en grupp som kallas Jemaah Islamiyah (Den islamiska samfälligheten), hade bidragit med pengar, sprängmedel och män till flera terroristaktioner, inklusive en plan att spränga de amerikanska ambassaderna i Jakarta och Malaysia i luften.

Den islamiska samfälligheten har en historia som går tillbaka flera decennier, då man började förespråka en islamistisk stat i Indonesien. För ett par år sedan slog man sina påsar samman med al-Qaida. "Det fanns en intressegemenskap [mellan de båda organisationerna]", framhåller en underrättelsekälla. Den lokala gruppen var ute efter den träning och expertis al-Qaida kunde erbjuda i syfte att stödja dess kam-

av Allan C. Brownfeld

panj för en islamisk stat; al-Qaida ville ha förbindelser med samfälligheter och pengar för sina attacker mot Förenta staterna.

Många anhängare

På Filippinerna ingick gruppen en allians med Moro Islamic Liberation Front och med Abu Sayyaf, en terroristgrupp som har kidnappat en mängd filippinare och utlänningar under de gångna tre åren och dödat tre av sina amerikanska fångar. I början av oktober 2002 dödade en bomb en amerikansk soldat och sårade en annan i södra delen av Filippinerna, bara en dag efter det att muslimska terrorister förnyade sina hot mot amerikanska intressen. En hög filippinsk underrättelsetjänsteman framhåller:

"Jemaah Islamiyah bör av indonesiska regeringen förklaras vara en terroristorganisation och Bashir bör gripas. Den aktivitet som utförs av av människor som sammankopplas med honom äventyrar freden i regionen. Varför får han fortsätta med det?"

Efter attacken på Bali kan den indonesiska regeringen slutligen tvingas agera kraftfullt mot gruppen. Om man bränmärker Den islamiska samfälligheten såsom "terroristisk" kan det emellertid leda till allvarliga problem för president Megawati Sukarnoputri. Gruppen har många anhängare – vicepresident Hamzah Haz inbjöd nyligen Bashir till middag och kallade honom "en muslimsk broder" – och kampanjen mot terrorism ses av många indonesier som en kampanj mot islam.

Faruq upplyste sina CIA-utfrågare om att när han anlände till Indonesien 1998, efter att ha sänts dit av en nära medarbetare till Usama bin Ladin, sökte han samband med Agus Dwikarna, en indonesisk affärsman och medlem i Jemaah Islamiyah. Han hjälpte, enligt uppgifter från underrättelsetjänstemän, Dwikarna att etablera en organisation, Laskar Jundullah, vilken genomförde attacker mot kristna på Sulawesi.

Al-Qaida understödde, enligt Faruq, Bashirs mål att sätta igång ett religiöst krig i Indonesien. En underhuggare till Bashir införskaffade sprängmedlen som användes i attacken mot USAs ambassad i Jakarta. Bashir skickade också iväg ytterligare en

medlem i Den islamiska samfälligheten att utsätta den amerikanska ambassaden i Malaysia för ett bombattentat, en attack som var ämnad att utföras på årsdagen av angreppen mot USA den 11 september.

I mitten av september utfärdade Singapore en detaljerad rapport om Den islamiska samfällighetens verksamhet där; 19 medlemmar hade gripits i augusti. Regeringen hävdade att gruppen konspirerade i syfte att störta regeringarna i Malaysia och Singapore för att kunna bilda islamistiska stater. Singaporecellen planerade även, enligt regeringskällor i Singapore, att spränga flygplatsen, ett amerikanskt flottfartyg och en bar som frekventerades av amerikansk militärpersonal.

En islamistisk stat

Enligt Singapore har islamistiska extremistgrupper med rötter i åtminstone fem sydostasiatiska länder bildat en koalition med vars hjälp man söker transformera de separata lokala verksamheterna till en kampanj som syftar till att etablera en enda, regional islamistisk stat. Alliansen, som bildats under de tre senaste åren, är ett verk av Riduan Isamuddin, en indonesisk militant som av regionala underrättelseorgan anses vara en av al-Qaidas chefsoperatörer i området.

Samtidigt som Isamuddin smidde ränker mot tilltänkta mål i Singapore hade han djärvare planer. Enligt tjänstemän sökte Isamuddin samordna Jemaah Islamiyahs verksamhet med muslimska radikaler i Thailand och muslimska separatister i södra Filippinerna i en regional allians kallad Rabitatul Mujaheddin. Singapores inrikesministerium rapporterade: "Syftet var att ena regionens islamiska, militanta grupper med det slutliga målet att förverkliga en islamistisk stat omfattande Malaysia, Indonesien och [den södra filippinska ön] Mindanao som Singapore och Brunei slutligen skulle uppgå i."

Bortom södra Asien rapporterar amerikanska befattningshavare att al-Qaidanätverket tycks försvagat, men fortfarande i stånd att genomföra attacker. När detta skrivs [december 2002] finns det uppgifter om att al-Qaida-medlemmar försöker få tillträde till amerikanska datorer som kontrollerar anläggningar för vatten, elektricitet och kommunikationer omfattande 911 nätverk i åtminstone 30 kommuner. Experter tror att gruppen samlar uppgifter för att i framtiden kunna genomföra en cyberterroristattack. Europeiska observatörer

15 av de 19 kaparna den 11 september kom från Saudiarabien. Usama bin Ladins hemland.

rapporterar att rekryterare från al-Qaida i Storbritannien, Tyskland och Spanien finkammar moskéer på jakt efter desillusionerade amerikaner vilka kan tänkas vara villiga att bli självmordsbombare.

Kvinnliga rekryter

Drygt ett år efter det att USA inledde kriget mot terrorismen noterar amerikanska underrättelsetjänstemän att al-Qaida fortfarande driver terrorceller i så många som 65 länder. Saudiarabien, hemland för 15 av de 19 kaparna som var involverade i attackerna den 11 september, förblir ett starkt fäste för al-Qaida. Sedan juni 2002 härstammar nära 80 procent av besöken på en hemlighetsfull al-Qaida-sajt från e-postadresser i Saudiarabien. Terrornätverket använder sajten i syfte att sprida predikningar mot västvärlden samt krypterade budskap till sina operatörer.

"För varje terroristkomplott vi upptäcker och varje terroristcell vi splittrar, finns det dussintals andra i farten", sa försvarsminister Donald Rumsfeld inför the Senate Armed Services Committee i juli förra året.

Minst fyra al-Qaida-celler opererar i USA, möjligen i Atlanta, Chicago, Detroit och Seattle, anser FBI-tjänstemän. Moskéer i nio amerikanska städer är under övervakning, därför att myndigheterna är intresserade av att avslöja förbindelser till cellerna, och det rapporteras att användningen av kvinnliga rekryter för första gången representerar ett försök att lura amerikanska polisiära myndigheter vilka utvecklat en profil avseende al-Qaida-medlemmar, såsom varande unga muslimska män.

Av 33 höga al-Qaida-ledare är det okänt var 21 befinner sig; sex har dödats medan sex har tillfångatagits. De flesta USA-tjäns-

temän tror att Usama bin Ladin gömmer sig i Pakistans norra stamområden. Andra lutar åt att bin Ladin måste ha blivit dödad i Tora Bora under det amerikanska bombardemanget i december 2001. En del experter tror att al-Qaida i dag är ett mindre hot än tidigare: "Kriget mot terrorn och den skada al-Qaida lidit har åtminstone gjort hotet trubbigare", säger Bruce Hoffman, en terroristexpert i Rand Corporation. "Och det är ett betydelsefullt framsteg."

Kriget inte över

Andra tror att al-Qaida har muterat till en form som inte är mindre dödlig och kanske ännu svårare att bekämpa. En contraterro-ristutredare framhåller:

"Vi konfronteras med celler som finns överallt och som utvecklas i en påtagligt horisontell struktur utan något uppenbart stort centrum för koordination. Vår operativa värdering i dag är att hotet är mycket större än i december. Därmed förstås att vi har det värsta framför oss, inte bakom oss."

Detta är kanske något överdrivet. Men det är sant att al-Qaida blivit så diffust att det är nästan omöjligt att spåra, nu när terrornätverket har hela världen som sitt arbetsfält. I mitten av oktober informerade CIA-chefen George Tenet Kongressen om att al-Qaida "befinner sig i en utförandefas" och förbereder sig att slå till mot USA både hemma och utomlands.

Med minst två tredjedelar av al-Qaidas ledarskap, och ett okänt antal fotsoldater, fortfarande på språng, står det klart att kriget mot terrorismen inte är över och att detta bör vara nationens första prioritet. ☞

Sudanesisk fatwa

★ Skräckväldet i Sudan uppmärksammas knappast alls i media. Här pågår ett 20-årigt inbördeskrig mellan det islamistiska norr och det kristna söder. Två miljoner människor beräknas ha dött. Massdeportationer, slavhandel och terror tillhör vardagen.

Den sudanesiska författarinnan Kola Boof, bosatt i Kalifornien, har efter sin senaste novellsamling blivit föremål för en fatwa innebärande att hon skall halshuggas. Domen har märkligt nog avkunnats i London men bekräftats av islamistregimen i Khar-

Ramona: så var det i verkligheten

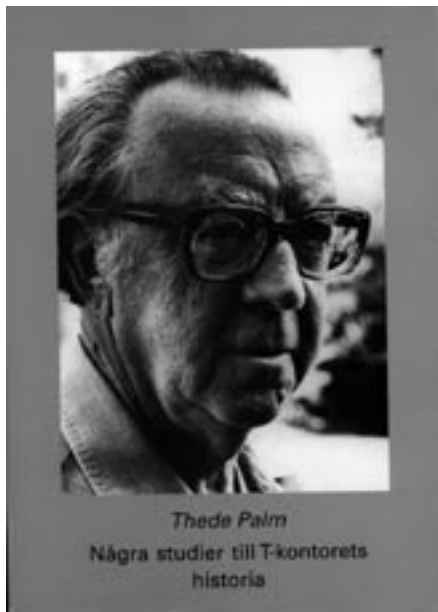
★★★ Den svenska spionthrillern "Ramona", som sändes i två delar i SvT kring nyårshelgen, fick blandad kritik. En morgontidning höjde den till skyarna, medan en annan ansåg att den innehöll alltför mycket spiondramatik. Thrillern bygger på det faktum att agenter av baltiskt ursprung av den svenska militära underrättelsetjänsten sändes över Östersjön till Baltikum med uppgift att samla information om den sovjetiska militären och dess eventuella krigsförberedelser.

Huvudperson är den unge Per Ulrik Kernell (Björn Bengtsson), anställd vid det så kallade T-kontoret i Stockholm. T-kontoret leddes 1945-64 i verkligheten av Thede Palm, vars efterlämnade anteckningar *Några studier till T-kontorets historia*, utgivna av Kungliga samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia (handlingar del 21) 1999, använts som källmaterial av manusförfattaren, nyblivne akademiledamoten Peter Englund. I thrillern har Thede Palm förvandlats till den hostande kedjerökaren Thore Graan.

Det kan vara av intresse att veta, att huvudpersonens namn hämtats från svensk litteraturhistoria: den verkliga Per Ulrik Kernell levde mellan 1797 och 1824 och var en något obskyr romantiker, kusin till den kände skalden P.D.A. Atterbom. Denne Kernell fick tyvärr lungdot och reste till Italien för att kureras 1822; han dog slutligen i Erlangen i Tyskland två år senare.

I den filmatiska handlingen uttalas Kernells namn med "k" i början. Det korrekta uttalet bör väl emellertid efter svenska språkets regler vara som i "kärra".

Skaparna av svenska filmproduktioner brukar vara duktiga på att åstadkomma tidstypiska miljöer och accessoarer. Så ock i "Ramona". Kläder, byggnader, bilar, spåragnar med mera – allt ser ut som det bör ha sett sig året 1952, då *Contras* recensent var knappt ett år gammal. Mindre trovärdigt är nog att Kernell och hans fästme Elisabet (Annika Hallin) bor tillsammans. Enligt vid denna tid vedertagen moral torde detta ha varit övermåttan djävt, ty bodde ihop gjorde man i princip endast om man var gifta med varann, särskilt om man hade ett så känsligt jobb som Kernell (även om undantag naturligtvis förekom, vilket

Thede Palm, verklighetens "Thore Graan", har beskrivit hur det var i verkligheten med det svenska spioneriet.

termen "stockholmsäktenskap" pekar på). Elisabet arbetar i thrillerinledningen som journalist vid den stora tidningens familjeredaktion, men får av sin snälle chef förtroendet att ägna sig åt uppgiften att gräva i den militära underrättelsetjänstens göranden och låtanden.

Thede Palm ägnar några sidor i sina anteckningar åt den här Baltikum-historien. Palm skriver så: "Hela verksamheten vid T-kontoret var upplagd så att denna skulle skötas på sitt eget ansvar. Det var alltså jag som tog ansvaret och jag tror att jag inte lade över det på andra. Detta gällde också dessa operationer i Baltikum, som jag aldrig själv ens tog i. Jag visste att sådana förekom och jag hade kunnat stoppa dem: Det var på mitt ansvar som de fick fortsätta. Nu efteråt kan jag bara konstatera, att jag tog ett ansvar, som jag inte riktigt förstod hur stort det var. Jag hade tur, då ingenting hände... Vi hade egentligen bara en fråga, som vi ville ha svar på. Det var en som för oss var utomordentligt viktig. Vi skulle varna i tid, om Sovjetarmén började samla trupper och förberedde snabba anfall över Östersjön mot oss, kanske mest mot Gotland" (sidorna 96-97). Enligt Palm förekom 1945-53 20 resor som man från svensk sida var involverad i.

Men enligt Palm var det alltså så att "ingenting hände", vilket bör ha inneburit att verksamheten inte kom till allmänhetens kännedom. Alla agenter upptäcktes ju och sköts eller spärrades in av ryssarna. Thrillerns våldsamma eldstrider mellan Kernells

estniska medarbetare Leo och ryska trupper är under alla omständigheter en våldsamt överdramatisering. Den sovjetiska tidskriften *Oganjok* publicerade visserligen en propagandistisk berättelse om hur de hjältemodiga sovjetiska gränstrupperna framgångsrikt bekämpat besättningen i en båt utsänd från andra sidan Östersjön, men denna expedition förklaras av Thede Palm ha varit "bekostad och utrustad av en frikyrkoförsamling i östra Sverige i avsikt att rädda vänner i tron från förföljelser" (sidan 97).

Även engelsk underrättelsetjänst sysslade med liknande aktiviteter. Det blev långt efter Andra världskriget känt för MI-6 att agenter som av denna sändes över till Litauen greps av sovjetiska trupper sedan ryssarna tipsats av medarbetare i England; de brittiska underrättelseorganen läckte som såll. De tillfångatagna agenterna tvingades sedan sända falska meddelanden till London.

"Ramonas" skapare, manusförfattaren Peter Englund och regissören Harald Hamrell, har alltså tagit sig vissa friheter med sanningen. Det gör inte "Ramona" sämre som spännande spionhistoria, även om avslutningen – där den avslöjade sovjetagenten Sillén (Ramona) och dennes reumatiska hustru mördas av en fanatisk estländare medan Kernell är på konfrontatoriskt besök med en pistol i fickan – är en melodramatisk eftergift åt anglosaxisk spiondramatik. Det är dessutom otroligt att Kernell skulle ha fått fortsätta sin tjänstgöring på T-kontoret efter att ha betett sig så oprofessionellt.

Avslutningsvis bör om "Ramona" med tillfredsställelse noteras den nyanserade personteckningen och det överlag starka skådespeleriet. Och att de artiklar Kernells förrädiskt prokommunistiska fästme planerade publicera till rikets men slutligen stoppades av den förnuftige chefredaktören efter en visit av Thore Graan.

Peter Englund är som seriös historiker medveten om från vilket väderstreck hotet mot Sverige kom. T-kontorets chef Thede Palm hade kontakter med CIA och andra västliga underrättelseorgan – han hade begått tjänstefel annars! När T-kontoret blev socialdemokratiska IB under sossen Birger Elmér fick högermannen Palm sparken. Inte på grund av västkontakterna utan därför att han hade "fel" politisk färg.

Tommy Hansson

BREV TILL CONTRA

Ytterligare exempel på språkfel

Det var en intressant artikel av Tommy Hansson i nummer 6 2002. Varav framgår, att svenska språket krackelerar. Ett flertal "stilgrodor" och andra felaktigheter har anförts som exempel i massmedia och i litteraturen, och tyvärr förhåller det sig nog så att även ett stort antal, som ju har som sitt yrke att uttrycka sig på korrekt svenska, avslöjar brister i sina kunskaper eller uppenbart slarvar. Jag vill peka på ytterligare ett par exempel, som avslöjar mycket vanliga och grova fel i språkbehandlingen.

1. Man skiljer icke på kasus när det gäller de och dem. Det heter icke "för de, som..." utan "för dem, som...". Jag påpekade detta för några år sedan för *Svenska Dagbladets* språkexpert, men denne påstod något överraskande att språkbruket hade ändrats, och att det därför ansågs som korrekt att icke beakta, att åt, för och till styr dativ. Jag vidhöll dock, att det rörde sig om dålig svenska.

"Kvist tomater, färsk möroter..." Svensk språkvård på skyltar. (Foto: Tommy Hansson)

2. I dagstidningarna skiljer man ofta icke på betydelsen av "knappt" och "nära". Om man skriver, att det var "nära 10.000 människor på torget", framhåller man att det var mycket folk där. Skriver man att det var "knappt 10.000 människor på torget", menar man att det var ganska lite folk. "Nära" innebär något positivt, medan "knappt" är något negativt. Mot den regeln syndas det mycket både i tal och skrift.

Ett annat oskick är att giva gamla ord nya betydelser, som är helt främmande från ursprunget (se Orwell: 1984). Där är väl politikerna de största syndarna. Ett exempel är ordet demokrati. Omkring 1970, när socialdemokraterna genomförde sin kampanj för ökad jämlikhet, använde såväl Palme som Sträng ordet "demokratisk" i betydelsen "rättvis" och "odemokratisk" i betydelsen "orättvis". Demokrati betyder ju folkvalde och kommer från grekiskan och har icke något alls med rättvisa att göra. Man lanserade begreppet "ekonomisk demokrati", vilket i sin yttersta betydelse skulle innebära, att alla ägde och förtjänade lika mycket respektive lika lite. Dessutom förväxlade man i politiken "demokrati" ofta med "jämlikhet".

I en svensk dagstidning, jag minns inte vilken, stod att läsa, att man "i Schweiz sparkar gravida kvinnor". Man får ju hoppas, att detta icke skedde i bokstavlig bemärkelse, men satsen kan faktiskt tolkas även på detta sätt.

Men även översättningsfel borde undvikas. Sålunda kan journalister ofta icke översätta militära titlar på ett korrekt sätt. En stor amerikansk kryssare ankrade för några år sedan på Stockholms ström. *Svenska Dagbladet* skrev då om fartygschefen och kallade honom "kapten". Man visste icke att det engelska ordet *captain* har olika betydelser inom armén och flottan. I armén motsvarar ordet en svensk kapten men i flottan kommandörkapten. En tysk SS-major kallade man "Sturmbahnführer". Han var ju *Sturmbannführer* och hade ingen befattning vid järnvägen! De här båda exemplen är måhända något udda.

Men även i tal skall man vårda språket. Jag tänker då i första hand inte på dem inom radio och TV, som alltid uttalar

bokstaven ö som o i smör och i sitt uttal inte kan skilja på en ögla och en uggla eller på lugn och lögn. Det kan vara dialekt från gnällbältet. Värre är när man uttalar främmande namn felaktigt. För några år sedan sade vissa hallämän Angola i stället för Angola, och fortfarande envisas man med att uttala den japanska staden Hiroshima som Hiroshima. Palme uttalade namnet korrekt, ty han hade just varit där och hört japanerna uttala namnet på sin stad. Betoningen kommer från engelsmännen och amerikanerna. Latinet har ju ofta betoningen på nästnästista stavelsen.

Ett stort ansvar för språkvärden har våra lärare, författare och journalister. Det är ju dem vi kommunicerar med och som är normbildande. Tydligt är att man särskilt inom journalisthögskolorna måste förbättra undervisningen i språkbehandling, men då måste också lärarna vara kunniga i sitt yrke.

Johan von Nettelbeck

Sover Persson på gatan?

Varför har svensk press så svårt att tala om var "byfånens tjänstebostad" är belägen?

Jag har rättat *Expressen* fyra gånger bara under december och *Svenska Dagbladet* två gånger. Att vänsterpress har svårt för att tala (skriva) om var deras främste företrädare bor kan jag förstå, det tar väl emot. Men varför skriver inte borgerlig press ut sanningen? Kan det bero på att vänstermaffian finnes även där? SvT gör ständigt samma misstag men där är ju vänstermaffians inslag på arbetsplatsen känt.

En gång för alla: statsministern bor, förutom en tiorummare i Malmö, i Sagerska palatset, Stockholm.

Om GP skulle bo i Sagerska huset, Stockholm skulle han ha sin "dygnsvila" (härligt byråkrator) på trottoaren till höger om NK där nu det rosa bankhuset är beläget. Sagerska huset har ej funnits sedan 1960-talet.

Ja, det var lite Stockholmsmiana igen, men detta tål att upprepas hur många gånger som helst. Sedan kan ju som kuriosas nämnas att statsminister Carl Bildt bodde i vanlig lägenhet på Karlavägen och cyklade till riksdagshuset, medan nutidens statsminister åker limousine. Ja, världen är upp-och-nedvänd.

Bosse Risberg

(Säkerhetstjänsten, fort från sidan 10)

december 1974, helt framställt av personer som varit aktiva i Demokratisk Allians. Det finns dock inte ett ord om Contra i säkerhetstjänstkommissionens betänkande. Vad som finns i arkiven vet vi inte.

Påstådda otillbörligheter från alliansens sida togs till intäkt för att övervaka organisationen. Bland annat spreds påståendet att medlemmar skulle ha vandaliserat en socialdemokratisk valstuga i samband med valet 1973. Det visade sig senare, när marodören åkte fast, att han var medlem i MUF och aldrig haft något med Demokratisk Allians att göra. Men övervakningen av alliansen fortsatte. Troligen övervakades dock inte den i det här sammanhanget ansvariga busen, MUF, det hade varit alltför känsligt.

SÄPO gick sossarnas ärenden

Samarbetet mellan SÄPO och socialdemokraterna har alltid varit intimt. Och det är möjligt att SÄPO faktiskt trodde på myten om valstugan, trots att man enkelt kunnat kolla upp saken med den öppna polisen. Socialdemokraterna trodde i alla fall fullt och fast på den. Och ansåg att medlemmarna i DA var våldsbenägna. Straxt före valet 1973 körde man därför upp en högtalarbil med (s)-affischer framför DAs lokaler på Apelbergsgatan i centrala Stockholm och vred upp volymen med valpropaganda på högsta volym. Det hör till saken att Apel-

bergsgatan är en smal bakgata med knappt någon trafik alls – vare sig fotgängare eller bilar. Bakom gathörnet stod ett TV-team från Sveriges statstelevision (s) och SSUs lokala ledning i Stockholm med senare borgarrådet Mats Hulth i spetsen. De hoppades sannolikt få bra bilder på alliansare som gick till attack mot högtalarbilen. En alliansare gick ut för att försöka få dem att dra ner volymen (förgäves), men efter en halvtimme tröttnade SSUarna på att inget annat hände och drog sig tillbaka. En rasande Mats Hulth förklarade dock för en förbipasserande alliansare att alla kommunala bidrag till DA skulle dras in – bidrag som betalades ut till alla ungdomsorganisationer i staden baserat på antalet medlemmar och visad aktivitet. Under den kommande valperioden betalades bidrag ut till alla ungdomsorganisationer – utom DA, som var kritiska till den sittande regeringens utrikespolitik.

Under 1975 och 1976 rapporterade SÄPOs kontaktman om motsättningar inom Demokratisk Allians – de motsättningarna tog sig för övrigt uttryck i att Tommy Hansson och undertecknad hamnade i olika läger – vilket inte hindrade att Tommy medverkade i Contra redan från slutet av 1976. Säkerhetstjänstkommissionen rapporterar också att två anställda vid säkerhetspolisen i maj 1976 hade samtal med en f d demokratisk alliansman om småföretagarorganisationer som kämpade mot socialdemokratin. I maj 1976 var jag ansvarig för småföretagspolitiken inom

Sveriges Industriförbund och kan vid kontroll konstatera att jag den 13 maj 1976 hade ett sådant möte.

Övervakningen av Demokratisk Allians stred direkt mot de förordningar som regeringen utfärdade, den stred mot de lagar som Riksdagen antagit, men den stämde överens med de hemliga direktiv som justitieminister Lennart Geijer utfärdade. Idag konstaterar Säkerhetskommissionen att övervakningen av DA skedde på ytterst tunna grunder, att det sannolika skälet till övervakningen faktiskt var att det i övrigt nästan bara var vänsterorganisationer som övervakades. Någon ”balans” skulle det finnas. Kommissionen refererar ett internt ledningsmöte från SÄPO där kritik riktades mot att det saknades laglig grund för övervakning av DA. Dåvarande SÄPO-chefen Hans Holmér (han anses allmänt ha blivit SÄPO-chef på grund av sin socialdemokratiska bakgrund) lät antyda att han i viss utsträckning delade kritikernas analys, men att han inte kände till regeringens motiv för att DA skulle vara övervakad. En av de deltagande poliserna ansåg att det var mer motiverat att övervaka VPK (nuvarande Vänsterpartiet) än DA, med tanke på organisationernas samhällsfarlighet. Holmér kommenterade då DA på följande sätt: ”...inte så att organisationen var fylld av revolutionärer, men det fanns vissa figurer som uppträtt en smula underligt. Det var bl a en officer i Strängdes som dömdes för olaga innehav av sprängämnen och där man i varje fall i tidningar uppgav att han hade anknytning till Demokratisk Allians. Jag vet inte riktigt hur det var med detta, men ett visst samband fanns mellan honom och Demokratisk allians.” Med den motivering slog Holmér fast att övervakningen måste fortsätta. Dagens Säkerhetstjänstkommission kommenterar det hela enligt följande: ”En tunn motivering är väl det minsta man kan säga”.

Skattebetalarnas pengar kastades bort för att en liten ungdomsorganisation irriterat socialdemokraterna genom att i miljonupplaga sprida små klistertappar med texten ”Pamparna för Palme – Folket för Fälldin”. Och för att organisationen motsatte sig regeringens Vietnam-politik, som gick ut på att backa upp kommunisternas maktövertagande också i södra Vietnam, för att därefter dit skicka rikligt bistånd på de svenska skattebetalarnas bekostnad. ✍

Sossarnas eget hemliga register

I slutet av 1980-talet arbetade jag på Saab-Scania i Linköping. En dag kallades jag till bolagets vice VD, som framförde att man i regeringskansliet hade negativa synpunkter på vad jag skriftligen framfört i ett brev till utrikesministern. Till saken hör att svenska staten genom Viggen- och Gripen-projekten var Saab-Scantias i särklass största kund.

Vad som hänt var att jag reagerat på ett ”brev till ledarsidan” i Svenska Dagbladet. En tjänsteman på UD hade utvecklat det nödvändiga i att upprätthålla importregleringen på tomater, så att priserna inte blev för låga. I ett brev till utrikesministern framförde jag synpunkten att departementets tjänstemän hellre borde ägna sig åt att arbeta för lägre än högre priser på konsum-

tionsvaror. Jag hade självklart skrivit som privatperson.

Det förgrifliga brevet ledde till att departementet kontaktade VD i Näringslivets Internationella Råd, Åke Magnusson, för att han underhand skulle framföra sitt missnöje till bolaget.

När jag kontaktade Magnusson och bland annat undrade hur man på utrikesdepartementet kunde veta var jag var anställd, förklarade han att Socialdemokratiska Partiet hade ett eget omfattande register över sådana som bedrev för partiet irriterande verksamhet och att detta naturligtvis vid behov användes av regeringskansliet. Det var alltså ett helt privat ”spaningsregister”, som alltså inte underkastats Säkerhetstjänstkommissionens granskning.

Sedan mer än tjugo år är för övrigt importregleringen av tomater avskaffad.

BOK-NYTT

Man märker avsikten

Så heter en liten bok med underrubriken "om historieförfalskarna på Sveriges Television" skriven av Håkan Holmberg och Anders Johnson (Ekerlids Förlag). En liten bok – endast 54 sidor – som handlar om TV-serien "Hundra svenska år" av Olle Häger och Hans Vilnius som SVT sände 1999.

Serien hade åtta timslånga avsnitt, sågs av över en miljon människor och boken är naturligtvis mest intressant för dem. Det är inte första gången och förmodligen inte sista gången som SvT förfalskar fakta. Härigenom är boken intressant för alla politiskt intresserade.

I boken står en hel del fakta som bevisar bland annat att Sveriges demokratisering inte enbart handlade om socialdemokratien. En bra bok som rekommenderas

Katarina

Övrig illegal verksamhet

I en bok betitlad *Övrig illegal verksamhet* tar Wilhelm Agrell upp till behandling de svenska kärnvapenmotståndarna 1958–1968 och säkerhetsorganens övervakning av dessa.

I skuggan av atombomberna över Japan tillsatte regeringen i november 1945 den så kallade atomkommittén, och tre år senare lade FOA (Försvarets Forskningsanstalt) fram en rapport om *Betingelser för framställning av atombomber, radioaktiva stridsmedel och andra former av atomenergi i Sverige*. I ÖB-planen 1957 framstod det närmast som en självklarhet att det svenska

försvaret skulle utrustas med kärnvapen. Dåvarande ÖB Nils Swedlund tog ett personligt ställningstagande för svensk atomvapenbeväpning.

Den offentliga debatten i kärnvapenfrågan tog fart under 1958, inte minst till följd av boken "Istället för atombomb", vilken hade Per Anders Fogelström och Roland Morell som författare.

En tid därefter bildades AMSA, Aktionsgruppen mot svenska atomvapen. Bland de 21 personer som undertecknade det upprop som konstituerade aktionsgruppen, fanns Per Anders Fogelström, Barbro Alving och Sara Lidman. AMSA tilldrog sig de polisiära och militära säkerhetsorganens intresse, vilket bland annat utmynnade i konstaterandet att AMSA intog en ståndpunkt som låg i linje med den sovjetiska politiken. Chefredaktören Gustaf von Platen underströk i ett debattinlägg i *Vecko-journalen* att "Ett centralt problem med AMSA är att man går fiendens, kommunisternas och Sovjetunionens ärenden, och att dessa har svårt att dölja sin förtjusning över det skedda, men ändå av taktiska skäl gör sitt bästa".

Både inom det socialdemokratiska partiet och mellan regeringen och den borgerliga oppositionen förelåg det en skiljelinje i kärnvapenfrågan, vilket hade till följd att ett tillverkningsbeslut sköts på framtiden.

I takt med att kärnvapenfrågan var på väg att försvinna från den politiska dagordningen ebbade också AMSAs verksamhet ut.

Författaren säger i sin bok att kärnvapenmotståndarna kunde inte tvinga fram ett nej, men de blockerade ett tillverkningsbeslut så länge att det förlorade sin aktualitet.

En av de tongivande inom AMSA, redaktören för Svenska freds- och skiljedomsföreningens tidning *Freden*, Bertil Svanström, tog 1961 initiativet till en ny rörelse, KMA. Kampanjen mot atomvapen. I ledningen för KMA fanns de båda aktivisterna Bo Hammar och Nordal Åkerman. Till skillnad från AMSA hade KMA en stark internationell inriktning, och de synpunkter som KMA företrädde, skulle framföras på gatorna. Det från Sovjet härstammande förslaget om en kärnvapenfri zon i Norden upptogs som huvudparoll för KMA. Från sommaren 1965 blev kärnvapenfrågan inom KMA satt på undantag och istället kom krigshändelserna i Vietnam att stå i fokus.

I december 1966 stod KMA som huvudarrangör för ett fackeltåg från Humlegården till Kungsträdgården, vid vilket Sara Lidman och FNL-ambassadören framträdde. Det var det första i en serie fackeltåg, och två år senare tågade ecklesiastikminister Olof Palme tillsammans med den nordvietnamesiske Moskvaambassadören. Vid den här tidpunkten hade kampanjen mot atomvapen upphört.

Den övervakning, som förekom av det svenska kärnvapenmotståndet, får, mot bakgrund av det dåtida läget, anses

ha varit helt berättigad. Många av kärnvapenmotståndarna var kommunistympatisörer, och hade historien tagit en annan vändning, så får man utgå ifrån att dessa hade blivit tjänstvilliga sovjetlakejer. Att infiltrera, utnyttja och ta över till synes från början idealistiskt inriktade organisationer var ett av kommunismens kännetecken. Vi ser också hur kort steget var för KMA att bli en militant vänsterrörelsen med en kommunistdiktatur i Vietnam som mål.

*David Stavenheim
Wilhelm Agrell: Övrig illegal verksamhet, Wahlström & Wid-*
Gammalsvenskby i Ukraina

Genom åren har det kommit ut många böcker om Gammalsvenskby, den lilla byn i Ukraina där det bor ett hundrafemtiotal svenskar. Svenskarnas förfäder utvisades i slutet av 1700-talet från det (av Ryssland erövrade) Estland till Ukraina, där de vid floden Dnjepr byggde upp en svensk by, som på 1920-talet hade cirka 1 000 invånare. De allra flesta flyttade till Sverige 1929. I Sverige blev många ganska illa mottagna, stolta bönder från stäppen hunsades som lågbetalda lantarbetare. Detta fick till följd att några hundra av de till Sverige invandrade redan 1930 och 1931 återvände till

Lena Romaniv studerar svenska i skolan i Gammalsvenskby.

Gammalsvenskby. Det var något som de kom att ångra. Stalins skräckvälde blev allt värre. Tio procent av byns befolkning försvann i lägren och åtskilliga stupade under Andra världskriget. De som överlevt deporterades med tyska retiréerande ockupationsstyrkor. En del av dessa tog sig till Sverige, men andra hamnade efter åratals umbäranden åter i Ukraina.

Det är om denna lilla folkspillra som boken *Gammalsvenskby En by i Ukraina* handlar. Det är framförallt en fotobok, som visar gamla människor. Sådana som upplevt något år i sin ungdom i Sverige. Men också deras ättlingar, barn som studerar svenska i skolan. Arbetare på odlingarna runt Gammalsvenskby.

Några lyckades under 1990-talets början ta sig till Sverige. I boken får vi möta damfrisörskan Ludmila Malmas i Täby. Hon lyckades ta sig till Sverige efter Sovjetunionens fall 1991, men före det svenska totalstoppet för invandring för svenskar från Ukraina, ett stopp som infördes 1996, för att prioritera bosnier. Jo, ni läste rätt, svenskar nekas att flytta till Sverige. Ludmilas lillasyster Lilja kan därför inte komma efter. Istället får Ludmi-

la besöka henne vartannat år.

Boken om Gammalsvenskby lever på sina bilder och impressionistiska skildringar av olika aspekter på livet i Gammalsvenskby. På minussidan ska sägas att många av de fina bildernas saknarförklarande bildtexter, det gör det ibland svårt att ta till sig hela innehållet.

Göran Svedberg och Erik Mårtensson: Gammalsvenskby. En by i Ukraina. J R Hain Förlag AB. C G Holm

Slutet

Vinjetten är "Boknytt", men den här gången tar vi också upp en femtioåttio år gammal bok!

Slutet är en bok av årgång 1945, skriven av Folke Bernadotte och behandlar hans kontakter med vissa nazikoryféeer, främst Himmler och Ribbentrop, för att kunna överföra vissa koncentrationslägerfångar till Sverige, då främst skandinaver. Bernadottes anteckningar från ett möte med riksutrikesminister Ribbentrop fick honom att skriva: Han (Ribbentrop) började med att reda ut skillnaden mellan nazism och bolsjevism. Enligt hans mening hade Hitler lyckats övertyga den tyske arbetaren om nöd-

vändigheten av att behålla de olika samhällsklasserna, vilka dock skulle anpassas efter de nazistiska tankegångarna. Bolsjevismen däremot hade lärt den ryske arbetaren, att de ledande klasserna måste likvideras. Detta ansåg Ribbentrop vara grundskillnaden mellan nazism och bolsjevism. Om Hitler alltså hade gjort vad många SA-män hade hoppats på – likviderat Krupp, Thyssen, Heinkel, Messerschmitt, Remtsmaa med flera – hade han inte blivit kallad högerextremist. Men som Hitler själv sagt till den alls icke högervidne Otto Strasser, avsåg han inte ruinera Tysklands näringsliv. Nej, att man inte påbörjar en intensiv militär upprustning genom att först bringa kaos i näringslivet genom att socialisera detsamma torde vara självklart! Bernadotte vidare: "Sedan gjorde Ribbentrop en omkastning av påfallande ologisk art. Av vad han förut sagt, drog han den slutsatsen, att det ur tysk synpunkt skulle vara önskvärdare, att Ryssland ockuperade kontinenten än att västmakterna gjorde det. Om den tyska ledningen märkte, fortsatte Ribbentrop, att Oderlinjen ej längre kunde hållas, skulle den hellre kasta

sig i armarna på Ryssland och överflytta ett antal divisioner till västfronten än kapitulera för England och Amerika. Om ostfronten bröt samman, vore detta nämligen ett tecken på att det var försynens mening, att Europa skulle bolsjeviseras... Sedan kom han in på sin älsklingsidé: främst bombningen av Dresden och Nürnberg och deras följder, fastslog han, att det i den nazistiska rörelsen nu märktes en allt tydligare benägenhet att närma sig kommunismen". – Det är onekligen intressant att läsa denna nu femtioåttio år gamla skrift, opåverkad som författaren var av senare tiders politiska korrekthet – Beträffande det senare påståendet – närmandet till kommunismen – det har även Arvid Fredborg avslöjat. Men det fanns inga kommunistiska och socialdemokratiska ledare – dem hade Hitler försiktigtvis gjort slut på. Eftersom de var de enda som kunnat utgöra ett hot mot honom och hans rörelse. Detta att eliminera de potentiella hoten, har av en del tagits till intäkt för att Hitler skulle vara högerman. Den politiska höger, som naturligtvis fanns men låg i ide, hade inte kunnat mobilisera några arbetarmassor.

Magnus Cappelin

CONTRA

I 1978

Contra började sin fjärde årgång med att publicera tre utsmugglade budskap från Estlands siste frie president före Andra världskriget, Konstantin Päts. När kommunisterna invaderade och ockuperade vårt grannland Estland 1940 fördes presidenten Konstantin Päts till fångenskap. Han förhindrades från att kommunicera med omvärlden, inklusive sin

egen familj. Han, Republiken Estlands demokratiskt valde president, var "nummer 12" i ett fångläger. Han lyckades skriva tre budskap till den fria världen, men de kom inte fram till den fria världen förrän under 1977. Contra publicerade dem i översättning för första (och kanske enda) gången på svenska. Den enda information som Sovjetunionen lämnade om Päts öde var ett

meddelande till Internationella Röda Korset i Genève, i mitten av 1970-talet, att han avled den 18 januari 1958.

Contra rapporterade vidare om en kinesisk MiG-pilot som flög sitt plan till Taiwan och berättade om misären i det kommunistiska Kina. I Borås vägrade stadsbiblioteket att ta emot en gratisprenumeration på Contra, betald av en bor-

...för tjugofem år sedan